

Apare cu sprijinul Primăriei sectorului 2 București, primar *Secușă Ontanu*

Luceafărul

de dimineață

Săptămânal de cultură al Uniunii Scriitorilor din România

Nr. 12 (884), Miercuri, 29 aprilie 2009, 16 pagini. Preț: 3 lei

DAN CRISTEA:

O poveste prea lungă, senzuală și plicticoasă

IOLANDA MALAMEN:

Vasile Gorduz - artistul încheșat încă de la început

ANDRA ROTARU:

Interviu cu Constantin Abăluță

LIRICĂ FEMININĂ:

Riri Sylvia Manor, Viorica Răduță, Florica Bud

NICHITA DANILOV:

Cu Nicolae Manolescu pe malurile Senei

STELIAN TĂBĂRAȘ:

De la cartea cu file de lemn la Sony Reader

În numărul viitor:

Interviu cu Mircea GHITULESCU

Clubul Dramaturgilor revine în actualitate

În luna aprilie, din motive de aglomerație teatrală, reuniunea Clubului Dramaturgilor s-a suspendat. Uniunea Scriitorilor, prin revista **Drama** și Clubul Dramaturgilor, s-a implicat în Proiectul Comedii Uitate, care se desfășoară la Teatrul de Comedie cu ocazia Festivalului Comediei Românești. Proiectul demarează cu spectacolul **Negustorul de ochelari** de Tudor Arghezi, în regia lui Dan Tudor. Urmează spectacole-lectură cu primele trei piese premiate la Concursul de dramaturgie organizat cu acest prilej, după următorul program:

Joi, 7 mai, ora 21.00
Cafeneaua LA COMEDIE (la Teatrul de Comedie)
Clubul de lectură festCO
Proiectul Comedii Uitate – **Negustorul de ochelari** de Tudor Arghezi
Vineri, 8 mai ora 21.00
Cafeneaua LA COMEDIE (la Teatrul de Comedie)
Clubul de lectură festCO
Premiul III la Concursul de Comedie Românească ediția a IV-a, 2009
Sâmbătă, 9 mai, ora 21.00
Cafeneaua LA COMEDIE
Clubul de lectură festCO

Premiul II la Concursul de Comedie Românească ediția a IV-a, 2009

Duminică, 10 mai, ora 21.00
Cafeneaua LA COMEDIE (la Teatrul de Comedie)
Clubul de lectură festCO
Premiul I la Concursul de Comedie Românească ediția a IV-a, 2009
Clubul Dramaturgilor vă reamintește că **FestCO 2009** se desfășoară între 6 și 13 mai. Sunteți invitați să participați la aceste întâlniri pentru că nu se știe de unde sare iepurele.

Revista revistelor

Votca „Genocid”, artileria grea și pedestrașii nostalgici

LITERE

REVISTĂ LUNARĂ DE CULTURĂ
A SOCIETĂȚII SCRITORILOR TÂRGOVIȘTENI
Anul X, Nr. 3 (103) – martie 2009

Revista **Litere**, la nr. 3 din martie curent, scoate la luptă artileria grea în primele vreo 30 din cele 76 de pagini (e drept, în format mic și îngust – dar nici textul nu se poate citi fără lupă). Începutul în forță e făcut de Tudor Cristea cu un editorial spiritual în care e vorba de preeminența „crizei” în conversațiile curente, fapt care-l împiedică pe el să scrie senin despre poezie. Din acest articol aflăm despre votca supranumită „genocid”, cu care își înfierbintă discursul comentarii de ocazie ai „situațiunii”. Urmează în trombă articole delectante de Alexandru George, Mircea Horia Simionescu, Barbu Cioculescu – amintind de titlul „Un trio formidabil”! Vine iar Tudor Cristea cu al patrulea și ultimul episod despre **Istoria Critică** a lui Nicolae Manolescu, un comentariu rezervat, dar judicios în general, ca și următorul, al lui H. Zalis despre **Cruciada copiilor** de Florina Ilis. Urmează Mihai Cimpoi și mai sînt și alții. Între ei, Adrian Mihalache, Dumitru Ungureanu, Liviu Grăsoiu, Florentin Popescu – căruia îi reproșăm că, scriind despre eminentul artist Mircea Dumitrescu, îi corectează numele în Mircea. Dar, dacă pe om nu-l cheamă așa, n-ai ce face! Întrebat de Baiazid: „Tu ești Mircea?”, graficianul ar răspunde cu simplitatea sa obișnuită: „Nu, împărate!”

Așadar... Cine va birui cu bărbăție și mijloace optice obstacolele corpului de literă 4,5 va avea ce citi! Începînd cu pagina 31, fatalitate! **Litere** încheie spațiul comentariilor aplicate și fermecătoare și dă cuvîntul poeziei, acedînd – vai! – ideea că tot criticii sînt creatorii de frumos, iar nu beletristii puri. Poezie? Majoritatea acestor texte liricoide sînt niște colecții de stîngăcii și atitudini expirate. Ele încep triumfător cu „**Între standardele Uniunii Europene – imm**”. De Corin Bianu. Nemaivînd partid comunist pe care să-l slăvească și „conducător iubit” – decedat în împrejurări neclare fix la Tîrgoviște, unde apare **Litere** –, fostul condeier de la **Săptămîna** se reciclează în a scrie imnuri de slavă (că nu poate fără!) Europei. De la steagul roșu cu seceră și ciocan la cel albastru cu stelute se trece în același regim prozodic (șchiop): „**În Europa suntem piesă din ansamblu/ Chiar fără noi putînd funcționa corect (rezon! n.n.)/ Dar reunindu-și fiii-n perimetru-i amplu, / Străluce-a ei emblemă-n angrenaj perfect**”. Străluce ca a treisprezecea stea din angrenaj talentul ipochimenului! În continuare, George Coandă ne vorbește despre „**schimbarea de vîrste**

oliene” într-o totală incoerență ce cuprinde o strofă imposibil de ocolit: „...n-ai să mai fii/ cu sexul Tău invadat/ de algele acestor mări/ putrezind într-o lumină mortificată”. Cine putrezește? Algele, mările sau sexul? Nu vom ști. Poetul așteaptă Timpul „ca pe o supremă comprehensiune”. Să sperăm că el va veni, comprehensiunea cititorilor fiind exclusă. De la Dan Gîju, mai zgîrcit cu aberațiile, reținem totuși că „*harul meu e sub formă de praf vîntural*” – mărturisire ce iartă pe jumătate versurile –, precum și un splendid pleonasm: „*Poezii nu au nunți de-nsurătoare*”. Probabil numai nunți de măritiș, săracii! Alexandrina Dinu ne vorbește despre „*sira de asfalt tăbăcită de febre carnivore*”, Grigore Grigore și Nicolae Neagu sînt cu desăvîrșire nuli. Victor Sterom găsește „*nori și paradigme la tot pasul*”, dar e măcar neutru în rostire, în timp ce Florea Turiac ne urcă pe culmile lirisului: „*Călătorind cu trenul destinului, precis/Acuma roua vorbei numai parfum exală/ Căci în răscrucea vieții și-e sîngele decis/ Și ploaia bucuriei cu mila ei te spală*”. Mai semnează cîteva ineptii, nici măcar amuzante spre a fi citate, George Toma Vesliu și Constantin Voicu. Trecînd de „răscrucea” poeziei, revista revine la o anumită normalitate, deși mirajul s-a stins, iar „sîngele decis” încă ne circulă mai repede după 12 pagini infernale.

Din revista **Astra**, nr. 4 din 2009, cu toate că există multe articole interesante despre literatură și poeme remarcabile (Paul Aretzu, poezie cipriotă contemporană tradusă de Dan Cristea și Ioana Deligiorgis), ar fi de reținut prin situația dramatică descrisă articolul lui Nicolae Munteanu despre precaritatea înfricoșătoare a învățămîntului românesc. Ideea articolului este interesantă: revizuirea sistemului de învățămînt românesc trebuie să plece de la analiza responsabilă a infrastructurii școlare. Mai trebuie menționate cele două pagini de amintiri semnate de Stelian Tăbăraș, episodul doi al piesei prezentate în foileton: „**Moartea lui Liviu Rebreanu**” de D.R. Popescu, cronicile de carte, plastice, de teatru și chiar operă. Toate la un loc compun un sumar variat care permite cititorului să parcurgă rapid toate aspectele vieții culturale brașovene dar și să aibă o imagine a evenimentelor culturale la zi din alte centre de cultură. La „**Istoria eșecurilor din literatura română**”, episodul 24, Ioan Paler se ocupă de romanul **Racul** de Al. Ivasiuc, tratat fără menajamente.

Luceafărul

Revistă de cultură
a Uniunii Scriitorilor din România
Editor: Asociația
LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ

Director: DAN CRISTEA
Responsabil de redacție: GELU NEGREA

Redacția:
HORIA GÂRBEA
BOGDAN GHIU
SORIN LAVRIC
IOLANDA MALAMEN
STELIAN TĂBĂRAȘ

Colegiu editorial:
RADU F. ALEXANDRU, GABRIEL CHIFU,
LIVIU CIOCĂRLIE, TRAIAN T. COȘOVEI,
MIHAI ȘORA, CORNEL UNGUREANU

Art director: GELU IORDACHE

Coordonator pre-press: IOANA BACALU
Administrație, difuzare: EUGEN CRIȘAN

Tipărit la CROMOMAN

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ
este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editorilor Literare (A.R.I.E.L.)

Adresa redacției: Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1
Tel: (021)-312.96.93; Tel./Fax: (021)-212.79.83

e-mail: luceafaruldedimineata@gmail.com

www.revistaluceafarul.ro

Banca Română de Dezvoltare -
Sucursala Victoria, București
Cont Lei: RO29BRDE445SV36784884450
Cont Euro: RO25BRDE445SV36784964450

ISSN 2065-7536

Autorii care doresc să fie recenzați în paginile LUCEAFĂRULUI DE DIMINEAȚĂ sunt rugați să expedieze cărțile pe adresa redacției: Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1

IMPORTANT! Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic și culese cu semne diacritice!

Reguli generale de corespondență cu redacția:

Manuscrisele nesolicitate și nepublicate nu se înapoiază.
Textele trimise către rubrica Posta redacției vor purta pe plic mențiunea respectivă.

DIFUZARE

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ poate fi cumpărată de la chioșcurile RODIPET din București și din țară. În București mai poate fi găsită la librăria de la Muzeul Literaturii. De asemenea, se pot face abonamente prin Poșta Română; număr de catalog: 19379
Persoană de contact: Cristi Cristescu; tel.: 0724.285.595

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu răspunde pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ promovează diversitatea de opinii, iar responsabilitatea afirmațiilor cuprinse în paginile sale aparține autorilor articolelor.

Calendar

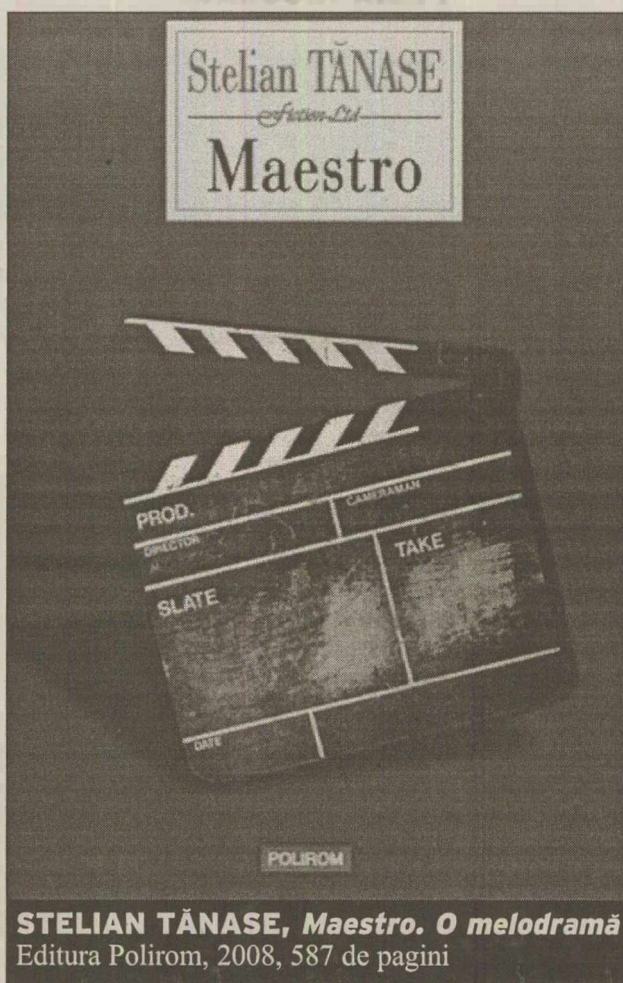
29.04.1935 - Vasile Vetisanu
30.04.1946 - Passionaria Stoicescu
1.05.1927 - Annie Bentoiu
1.05.1928 - Ion Ianoși
1.05.1932 - Bucur Chiriac
2.05.1937 - Rodica Dumitrescu
2.05.1951 - Mihai Antonescu
2.05.1932 - Henri Zalis
3.05.1942 - Ana Delea (Elena Velea)
3.05.1954 - Silvia Chițimia
4.05.1925 - Cristea Inna
5.05.1919 - Mihnea Gheorghiu
5.05.1922 - Dumitru Hâncu
5.05.1927 - Vicu Mândra
5.05.1933 - Gheorghe Zarafu

O poveste prea lungă, senzuală și plicticoasă

Conștient de intriga, schemele și procedeele facile pe care le folosește, Stelian Tănase își subtitulează ultima scriere, voluminoasă și hibridă, „o melodramă“, făcând astfel apel la ospitalitatea unui gen popular, caracterizat, în principal, prin senzaționalism, spectacol și emoție extravagantă. Cum subtitlul nu i se pare autorului pe de-a-ntregul acoperitor pentru producția sa (ceea ce e adevărat, căci melodrama, ca gen, nu trebuie confundată cu melodramaticul, care e doar un efect), se recurge atunci la alte câteva încercări de a particulariza acest amestec cam urât mirositor de satiră și *soap opera*, de pamflet și script de telenovelă, de porno și fantastic morbid. Istoria spusă ar fi astfel o „halima“, un „meloroman hazos și melancolic“, o „poveste prea lungă, senzuală și plicticoasă“. Chiar incipit-ul narațiunii constituie o tentativă de a defini romanul și tonalitatea bășcălioasă (leac contra sinuciderii) pe care o abordează: „Povestea asta nu are sfârșit, dacă mă întrebi. Aceeași blenoragie netratată la timp. Obișnuitul futai de duminică după-amiază cu bărbățelu', când copiii sunt prin cartier la cinema, dacă nu cumva și-o iau la labă prin colțuri întunecoase, zăpăciți de prima țigară. Vesel, nu? Poate am o stare proastă, dar asta e o altă istorioară. O s-o afli la timpul ei, ține-ți firea. E o poveste despre amor, trădare și moarte. De când stau toată ziua în fereastră să privesc bulevardul, îmi vin în minte tot felul de lucruri amuzante. De ce aș uita? De sanchi, de schepsis, de ce? Nu vreau nici să răscolesc rahatul. OK? Chiar dacă la București e o epidemie de sinucideri, sper să scap vie și să îți depăn melodrama până la sfârșit. Dacă povestesc, gândurile negre mă lasă în pace. Ți-ar plăcea să mă vezi storciț de caldarâm cu mațele scoase, cu țeasta chisăliță, cu creierii împrăștiați pe parbriz? Să îți stric priveliștea? Bulevardul Carol colț cu Calea Moșilor. Să mor eu și să nu afli ce se întâmplă totuși cu eroii preferați? În loc să mă sinucid, prefer să îți povestesc. Numărătoare inversă, e timpul ca melodrama să înceapă...”

Cea care povestește (instanța naratorială, cu alte cuvinte) e Emilia (Ema sau Emiluța), stenodactilografă și femeie bună la toate la TV, confidentă și „soră de suflet“ cu eroina romanului, Tina (Cristina) Marcu, vedetă adorată de public a micului ecran. Cele două au copilărit împreună, au făcut școala și facultatea împreună, au locuit împreună, și-au împărțit camera, mâncarea, îmbrăcămintea și lenjeria intimă, și, adeseori, chiar amanții. Ema își toarnă povestea alambicată, împănată câteodată cu relatări din seriale sud-americane fictive (căci e o „telenovelistă“ împătimită, „prizoniera prostiilor de la TV, când nu mă zgâiesc pe geam la ce se întâmplă prin cartier“) unui interlocutor (vag gazetar, vag autor) pe care îl interpelează sau cu care se confruntă în feluri diverse: „Ai palpitații? Deja? Păi, nu ai auzit nimic. Asta a fost de mizilic, de saftea. Abia începe melodrama! Domnul meu, am încercat să îmi tai gâtul cu un ciob de geam, mai ceva ca în Nu lăsați femeile singure, ep.4, 17, 33, 59, 81. Sunt o sinucigașă profesionistă. Am condicuit la urgență ca prostituatele la poliție“. Alteori, interpelarea produsă de această Șeherezadă de mahala caută să ne atragă atenția asupra credibilității sau incredibilității narațiunii, asupra amestecului indicibil de ficțiune și realitate din orice povestire. Observații care depășesc statutul frivol al personajului: „Bea-ți cafeaua, e cea mai bună din gubernie. Să nu crezi în povești, nici măcar ce-ți debitez eu. Mint, bre, le mitocosești, le tai cu foarfeca, inversezi episoadele. Simpaticii devin niște ticăloși, iar personajele negative sunt OK. Inventez replici și scene, chiar personaje. Pe unii îi fac să dispară. De ce? Așa te țin legat de scaun. Bag suspans, senzațional, *romance*. Amoruri, trădări, moarte. Să-i ții de urât Emiluței, că sunt singură și nefericită. Haha, ți-a plăcut? Ce ștoarfă sunt! Este!? Să rămâi încă un ceas, să ceri cafea și amănunte. Să ascuți poveștile mele despre Tina. Nu îți port eu mătăluță de grijă. Oricum nu crezi nimic din ce-ți spun. Ești un sceptic, fire rațională, verifici tot, confrunți detaliile. Te îndoiești, european sadea. Eu mai cu mahalaua, cu gubernia, bre, cu Balcanii, cu Rusia, cu Orientul. Nu ne potrivim, mata trăiești după ceas, eu nu. Ești acru, neîncrezător, neutru. Râzi de mine, pesemne“.

În vorbăria ei incontinentă și vulgară, Ema se referă adeseori la sine. Este, în propriul său autoportret, „mare amatoare de telenovele“, iubitoare de kitsch, „perversă“, „sinucigașă profesionistă“, „mai spurcată la gură ca un canal“, „fostă curvă și *idem* în prezent“, mincinoasă și bărfitoare, o „ființă infectă“, o „romantioasă“ care crede în melodrame și miracole. E „reacționară“, „monarhistă,

burgheză, fantoma trecutului“, dar a citit și „Cursul de istorie a PCUS“, nu înțelege „prezența răului și a lui Dumnezeu în același timp pe lume“, ar fi fost în favoarea indulgențelor papale, crede în bine și în ideea rousseauistă, a omului bun de la natură, dar stricat de societate, deși omul Rousseau îi repugnă („Un onanist împutit; cu tipul ăsta n-aveam nici o șansă. Își lua puțulica între degete, și-o freca până exploda sperma din el, o risipea în iarbă, că iubea natura, păcătosul! Labagii urăsc femeile, te asigur“). În momentul în care începe povestirea, care se referă la evenimentele din trecutul apropiat, Emiluța este infirmă de gradul doi, ținută într-un cărucior de handicapat, în urma unui accident de mașină, provocat doar indirect de prietena Tina, care a trădat-o, răpindu-i prietenul (actorul scandalagiu și deklasat, Neluțu Achim, june prim - zis Prepuțiu). Ținută în cărucior, cu ochii pe fereastră (când nu se uită la telenovele sau la filme porno) și cu urechea la lift, personajul e cronicarul blocului și al mahalalei, care figurează o lume imundă, irespirabilă: „Trăiesc într-o excitație continuă în gubernie, *pericolosamente*, la maximum. Spectre, muhaiele, momâi, funcționari, lepre, maniaci, dudu, cocoșofene, lampadare, sfeșnice. Plus scheunatul pisicilor care se împerechează pe acoperiș. Cam ăsta e decorul, recuzita, rama tabloului“.

Recuzita, decorul, peisajul sunt cam aceleași, adică sordide, în tot opul lui Stelian Tănase, fie că ne aflăm la București (o „hazna“, „orașul târfelor, drogurilor, al localurilor de noapte și al cazinourilor“, „orașul desfrâului, bețivilor și al contrabandei“) sau chiar la Paris („Parisul e miștocăreală, ceva de speriat. Ce de fițe! Nu îmi amintesc decât vremea posomorâtă, întunecată, cenușiu cât cuprinde. Și toate lăturile mângălite de lumini“). Totul e împutit, degradat, murdar. În descrieri primează adeseori boala, infecția sexuală. Un loc (aeroportul) evocă un „spital de nebuni, o borătură, un șancru luat de la o boarfă din Obor“. Borfașii, prostituatele, cerșetorii, șobolanii, lighioanele de tot felul se îngrămădesc în „orașul de fecale, dăruit de Dumnezeu cu un miros infect“. În blocul în care spionează Emiluța are loc un soi de întrecere stahanovistă a sexului din care nu scapă nimeni, nici măcar acest personaj invalid, dependent de cărucior. Lucrurile sunt spuse crud, fără justificare esetică, dar cu ceva din plăcerea debilă a adolescenților imberbi care mângălesc pereții closetelor cu cuvinte taboo. Nu există, practic, nici o distanțare față de punctul de vedere narativ împărțit de acest personaj puțin creditabil și ale cărui cunoștințe provin, în majoritate, de la semnalele date de corpul inferior.

Partea de satiră, de pamflet a romanului e legată în special de lumea televiziunii și de „liota de granguri, marțafoi, imbecili“ care o conduc discreționar, în ideea

că aici „totul e spectacol, show, eveniment, breaking news“, menite să manipuleze, să mintă sau să adoarmă „prostimea“ ori pe „idiotul de toate zilele“. În scene care se repetă (filmări de mase, reportaje, decoruri, desfășurări de talk-show-uri), deși e vorba atât de așa-zisa Revoluție, cât și de ultima mineriadă, cea din 1999, întâlnim aceleași umbre și voci umane mizerabile, aceeași scotocire a sordidului („o lumină de otravă, de vomă și fiere“), aceeași atracție voyeuristă pentru viața de alcov. Una din specialitățile casei o constituie enumerarea instantaneistă, cu efectele de vedere ale camerei de filmat: „Lume multă, popi, oficiali, pomeni, clopote. Ciungi în cărje, orbi, paralitici, schilozii fără picioare, fără mâini, disperați, cocoșați, leproși, lume“. În altă parte, dar cu alte realități: „Avorturi, adultere, copii din flori, căsătorii de fațadă. Șpăgi, banii băgați în *offshores*, minciuni publice, trecut dubios... Aduna confesiuni, acte, vomă, denunțuri, tot jegul“. Dacă melodrama, în genere, pune în confruntare personaje angelice opuse celor diabolice, la Stelian Tănase nici un personaj nu apare fără pată. Tina, de pildă, vedeta televiziunii, își începe cariera pe post pentru că un șef a pus ochii pe ea și și-a făcut-o amantă. Cam acesta ar fi, cum ni se dă de înțeles, mijlocul sigur de promovare în acest univers al ierarhiei rapide și capricioase.

Melodramaticul e legat de istoria Tinei, povestită de același personaj narator, infirma Emiluța. Tina e orfană, căci a crescut fără tată, iar mama, pe când fetița avea câțiva ani, se sinucisese, aruncându-se în lacul Băneasa. Trimisă în reportaj la Paris, pentru a realiza un interviu cu scriitorul transfug Avram Duca, tânăra își dă seama în cele din urmă, făcând totodată câteva cercetări în țară, că scriitorul, devenit acum o somitate mondială, e tatăl ei. Fiică și părinte se reunesc pentru foarte scurt timp, pentru a se despărți apoi pentru totdeauna, căci Duca, rămas singur, se sinucide la rândul lui, înecându-se în Sena. Melodrama e ceva mai complicată, traversată și de mașinațiuni și manipulări de ordin politic, însă ideea ar fi că în acest spațiu de „gubernie“, unde totul se murdărește și se degradează, nici valoarea artistic-intelectuală, recunoscută de alții, nici moartea și nici înmormântarea nu sunt luate în serios. Duca, autorul unui roman cu titlul **Maestro. O melodramă** se comportă el însuși, la Paris, pe timpul interviului, ca un cabotin, provocând impresii ambigue. Ema, instanța naratorială, îl percepe ca pe un „pungaș, un manipulator și diversionist înăscut“, „un mincinos de mare clasă, un învârtit“. La fel în țară, unde mulți, literați, academicieni, oficiali îl contestă violent. Expunerea cadavrului lui Duca la Paris, în biserica românească, dă naștere unui scandal și unui „caft“ enorme. La București, ceremonia cortegiului de înmormântare se transformă într-un spectacol de circ și mascaradă a cărui descriere se întinde pe multe pagini: „Puhoi de lume, zice presa. De fapt, o puzderie de tâmpiți, în indiferența târgoveților de pe trotuare. Cam absenți, bre, prinși de multe treburi.. Oficiali cerniți în primele rânduri. Pe măsură ce te depărtezi de sicriu, lumea devine colorată și veselă. Se spun prostii, se bărfeste, se aude un banc bunuț. Una vopsită blond la păsărică își pierde buletinul și se adresează unui polițist la semafor. Se dau coate, sunt amușinați umeri. Se ating poale de rochii, mantale militare și civile. Trecătorii nu știu dacă e nuntă sau e dus careva la groapă. Cine e tipu? Se privesc nedumeriți și unii și alții. Trec mai departe. Deși plouă torențial, fanfara rămâne la datorie“.

Modelul satiric al acestor scene de moarte și înmormântare poate fi cel argezian, din **Cimitirul Buna-Vestire** sau din **Poarta neagră**, dar foarte departe de senzația de sublim întors pe dos pe care o oferă scriitura lui Arghezi. Rămânem în planul caricaturii superficiale, al parodiei fantastice funebre. De la paginile 538 la 550 textul recurge la o proză ritmată de un prost gust strigător la cer. Capitolul ultim, numărul șapte, scris la persoana a treia, introduce un înger sau un inorog a căror prezență miraculoasă vindecă picioarele vătămate ale Emiluței, redându-i acesteia mersul. Un PS ne spune că „Îngerul închide catastiful unde a notat povestea“. Să fie, așadar, scriptorul o întrupare angelică? Să fie îngerul interlocutorul Emiluței, a cărei vindecare s-ar conforma finalului de happy end al melodramei tradiționale? Dincolo de aceste întrebări, se poate spune că **Maestro. O melodramă**, în timp ce critică metodele televiziunii, se folosește de fapt de acestea, gâdilind gustul unui public probabil avid de senzațional, dar pe care, în fond, îl tratează de sus, cu superioritate.

Ocoș și la fix

FELIX NICOLAU

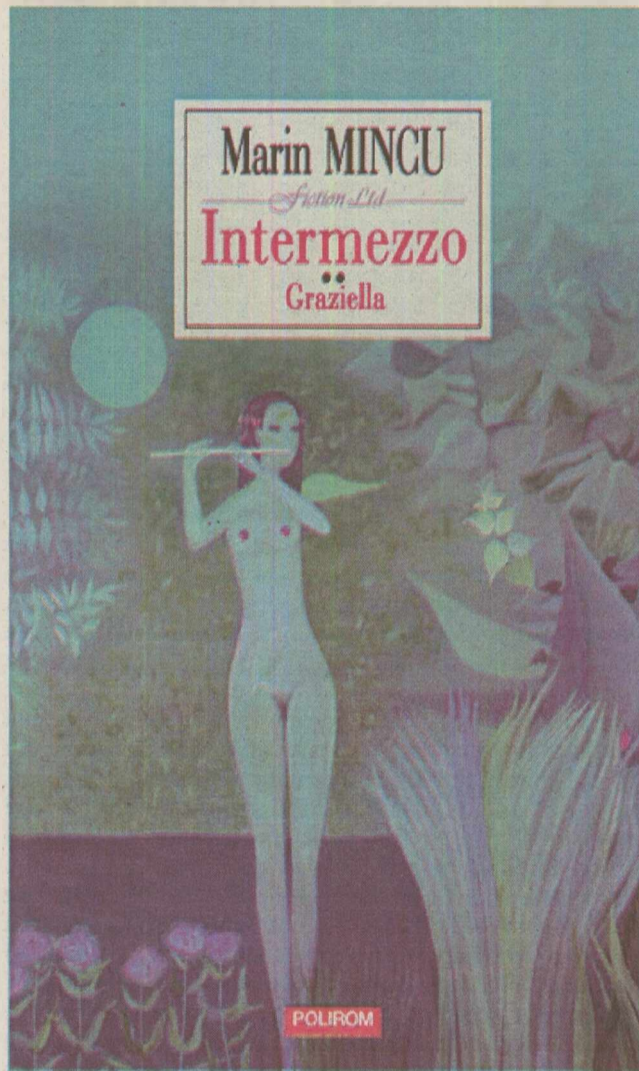
La mai bine de douăzeci de ani de la apariție, despre Intermezzo II. Graziella al lui Marin Mincu s-au scris atâtea lucruri bine întemeiate încât nu mai e mare chestie de zis. Ceva ar mai fi de adăugat, totuși, din perspectivă

diacronică. Ediția a doua a apărut la Polirom în 2008. Întrebarea este: reeditarea se datorează importanței în ierarhia criticilor literari a autorului sau mai are această scriere de spus ceva?

Discutând cu scriitori de vârste diferite, între 30 și 50 de ani, am descoperit că romanul le-a plăcut. Însă ei constituie o (micro)minoritate elitistă, formată din cititori informați, după cum îi numea Stanley Fischer. Așa că încerc să privesc prin prisma unui consumator mediu de literatură română contemporană. Mai întâi, ar fi de zis că, surprinzător, **Intermezzo I** era mai douămiist decât al doilea volum. Corespundea mai bine sintagmei de „roman narcisistic” cu care îl categorisea Romul Munteanu. Teribilismul trăirii autentice era mai prezent. **Graziella** mizează pe autenticitatea scriiturii. Nu este mai puțin intelectual: sunt inserate de la referințe și picanterii despre personaje universitare ori scriitoricești până la o scrisoare a lui Ion Barbu despre o bovarică experiență erotică într-o trăsură. Ba și poeme ori fișe de lectură. Un grilaj intelectual de netrecut pus în fața celor neinițiați. Sfidător chiar, așa zice! Absolut delicios pentru neprofani, însă. Romancierul diarist are o calitate care-l mântuie de suspiciunea că este captiv în bibliotecă, anume: un excelent simț al spectaculosului și al dramaticului. După câteva pagini aride de analiză minuțioasă a unor gesturi sau situații, izbucnește câte o întâmplare năucitoare. Dar și ariditatea analizelor este atenuată de o inteligență feroce. Or, inteligența înseamnă viteză, perspicacitate, *terribilită*. Câtă diferență față de prozatorii optzeciști și nouăzeciști, rafinați și orfevri, dar greoi, lenți! Până și considerațiile de teorie literară – ce nebunie să amesteci așa ceva în coca romanescă! – sunt răsturnătoare de perspective. Marin Mincu nu plictisește, ci pasionează și, foarte des, enervează. Pentru că i-ar fi stat bine romancier sadea, adică total absorbit de ficțiune. Formula împletirii de jurnale – unul feminin, altul masculin –, completată cu considerații culturale și amintiri primordiale, de început personal, ar fi fost de ajuns pentru un singur volum masiv, nu pentru mai multe. O simplă părere! Dar, cum spune un personaj din **Intermezzo**-ul lui Jean Giradoux: „*Tous les symboles ont leur raison. Il suffit de les interpréter*”.

Dintru început se remarcă spiritul analitic, detectivistic. O fotografie cu nuntă este văzută ca „*un adevărat roman ce trebuie decriptat*”. Uluieste „marca artă de romancier a fotografului”. Cuvintele scrise cu litere cursive, foarte numeroase pe parcursul cărții, aparțin recuzitei textualiste. Totul, dar absolut totul, este absorbit în textul universal, indiferent dacă este vorba de imagine sau de sunet. Astfel, fotografia este marcată de „*o mare autenticitate, aproape sumbră*”. Am senzația că o operă sau o situație sunt cu atât mai autentice cu cât alimentează deliciul descifrării. Există un suprasemnificat pitit în dosul semnificațiilor de tot felul. Diegeza, sub orice formă s-ar produce ea, este doar un pretext pentru deconstrucția mesajului de suprafață. Nimic nu este simplu sau lăsat la voia întâmplării: se pomenește de „*colivia ermetică a sexului feminin*”, comparațiile și paralelisme culte se revarsă în șuvoi lătit. Erosul mai ales este decantat în experiențe inițiatice. Metoda este tot timpul la vedere, cititorului nelăsându-i-se nicio iluzie privitoare la ficțiunea pur-sânge. Importă doar plăcerea inteligentă, nu cea senzuală. „*Autoscopie vidă*”. Vattimo este pus constant la treabă: „*A te scruta pe tine însuși ca subiect slab. Fără orgoliu. Operație obscură de înecare a vieții. Destructurarea reziduală arealului.[...]. Decons-*

truirea gândirii vii”. Și jurnalul lui G, deci perspectiva feminină, mărturisește despre aceste scheme: „*nu e adevărat nimic într-un roman, nici chiar atunci când autorul ne informează că scrie la modul non-fictiv*”. Din moment ce „*viața se trăiește, nu se scrie*”, rezultă că nu are rost povestirea în sine, ci

brodajul și interpretările pe marginea ei. Injecția cu teorie literară ar fi benefică dacă s-ar executa în doze cumpănit prescrise. Așa, însă, devine fastidioasă. Un soi de gramatică practică a textualismului, însoțită de exerciții. Aceasta este latura slabă, *il lato debole* a cărții.

Dar romanul, în măsura în care este lăsat să respire, trăiește prin câteva linii de forță. O frază ca „*urâsc literatura cu cât o citeșc mai mult*”, mă face să vizualizez în oglinda minții, deci răsturnat, un vers al Elenei Vlădăreanu: „*scriu pentru că nu pot să trăiesc*”. Marin Mincu, paradoxal, nu crede în scris, ci doar în scriitură, deci în tehnică. Nu știu câtă libertate implică o asemenea credință. Pentru că scriitura înghite viața mai mult decât scrisul, am senzația. Într-o cronică din 1989, Nicolae Manolescu evidențiază decența romanului, ceea ce nu înseamnă pudibonderie, însă. Înfruntările erotice, ca și cele cu rivalii de același sex, l-au îndreptat spre o comparație cu Breban. Și, mai departe, criticul emite o judecată interesantă: actantul românesc masculin ar „*ține un discurs neîndrăgostit despre dragoste*”. Concluzia? „*Din carte lipsesc, o dată cu patina tragicul, ireparabilul*”.

Într-adevăr, învingătorul nu are acces la tragic. Dar poate un ins extrem de inteligent să fie cu adevărat îndrăgostit? Cu patimă sau nu, romancierul anulează un complex al li-

teraturii române: intelectualismul insuportabil al eroilor. Într-o discuție cu Octavian Soviany, aminteam de marota romancierilor români de a distribui în roluri principale doar intelectuali, indiferent ce meserie ar practica ei. Interlocutorul meu mi-a replicat că asta e, șoferii de taxi nu scriu romane. Iar eu n-am mai putut adăuga decât că, dacă scriitorul vrea să scrie despre viața șoferilor de taxi, atunci trebuie să trăiască o vreme printre ei. Imaginația prelucrează experiența, nu pe ea însăși. Marin Mincu scrie despre ceea ce a experimentat, în viață și în scriitură. De unde și autenticitatea cărții lui.

Și pentru că celelalte aspecte ale volumului au fost deja analizate, mai amintesc doar două scene palpitate, exploatate cu maximum talent de dramaturg. Prima, aparținând jurnalului lui G, se petrece la cenaclul „N. Labiș”. Constrânsă de aglomerație, G trebuie să accepte avansurile unei rafinate „*dame de literă*”. După diverse pipăieli, scrie un bilețel pe care hărțuitoarea îl privește avid peste umărul victimei – bănuiește că este vorba despre adresa acesteia. În cele din urmă, se încheagă cuvântul SICTIR. Dama nu era altcineva decât Nina Cassian. La fel, spumoasă este scena depunerii dosarului pentru concursul de asistent la Universitatea din Constanța. Aici e favorită nepoata prorectorului Papașa, un mâncău în prag de apoplexie. Tânărului postulant i se propune o variantă la catedra de Lingvistică. Răspunsul este un...cucuriguu! Ia citiți aici „*deconstrucția*” onomatopeei: „*Eu sunt cocoș, sunt literat, nu pot să cânt decât cucurigu, stând toată ziua cocoșat pe stâlpul porții. Nu-mi place să scurm în țărână, asta-i treabă de femei. Ele sunt chemate să facă lingvistică*”.

Această *political incorrectitude* face tot șarmul cărții. O cocoșeală care se împletește cu teme distinse de Liviu Petrescu: a privirii și a iubirii – deși mie îmi apare mai mult ca o temă a posesivității și a geloziei. E ceva ciudat aici – naratorul, în comparație cu naratorii lui Anton Holban, are nevoie de femei intelectualizate, dar șterse. În momentul în care ele își depășesc condiția, el reacționează tipic masculin, dar nu pentru mult timp. L-ar conturba prea mult de la scris-citit. Ancorează în portul benedictinului Eliade.

Dar câte romane *in nuce* nu sunt în **Graziella**! Promenadele și scâldătorile slătinenilor de pe malul Oltului au ceva din petrecerile în grădina publică ale lui Gib Mihăescu. Încheierea, însă, ține să rotunjească destinul bulgărilor de zăpadă. De la fotografia cu nuntă din debut, în care relațiile subterane dintre personaje sunt deduse în urma studierii poziției și costumației lor, se ajunge în mijlocului bălciului. Poza prinde viață, marionetele încep să țopăie. Un sfârșit demn de **Bietul Ioanide** sau de **Gaițele** lui Kirițescu.

Concluzia? Ca să deguști **Intermezzo I și II**, trebuie să le citești în trepte, fragmentar, așa cum este și montajul lor. Artefacte literare autentice în mai multe feluri. Ceea ce contează mai puțin. Importă savoarea, aplombul și piesa de teatru cu roluri interpretate chiar de literați.

RIRI SYLVIA MANOR

GHETOUL SCAUNELOR

Ghetoul scaunelor goale
Paharele văduvite de buze
Brățările zornăind în dulapuri
Amprentele indescifrabile ale stafiilor
Care rând pe rând
Au sărit peste geam
Din vagonul memoriei...

COPYRIGHT PĂMÂNTUL...

În acest Hipodrom
Clipele
Deși nepotcovite
Galopează, galopează, galopează.
Nechează, nechează, nechează,
Se eschivează binoclului prin care
Le urmărim febril
Să nu dispară vederii.

În această casă rău famată
Clipele
Deși nefardate vulgar peste riduri
Își expun jartierele negre,
Bune de nimic,
Trădătoare ca fumul
Și noi le mai dorim uitând cum arată,
Contopiți cu ele, trup lângă clipa
În magia mișcării.

În acest avion, zgâlțâit de găurile aerului,
Clipele
Ne leagă între noi
Printr-o centură care nu ne pironeste pe scaun.
Deodată uităm
Mecanismul secundelor în căldurile eficacității.
Ne eschivăm de binoclul-jandarm
prin care urmărim zi și noapte
Materia cenușie proprie,
Ne dezlănțuim în taina tăcerii
Ca niște puncte-puncte în scrisul pe suflet...
Ne ridicăm și simțim cum zburăm prin aer
Independenți
Jignind avionul împodobit cu motoare și aripi.

Ne luăm rămas bun provizoriu
De la norii cu care ne ștergem picioarele,
Ghicim în palma deschisă a cerului
Viitorul diverselor planete care
Cotcodăcesc prin univers
Deprive de urme vădite de viață.
„- Stii până când va păstra Planeta Pământ
Această exclusivitate?”
Mă întrebi zâmbind.

Nepotcovitele clipe
Galopează din nou
Pe lângă avion și în noi .
Ca niște cai înaripați,
Făcând reclamă
Acestui Pământ plin de defecte.
Dar
Având copyright „up to date“
Pentru sufletele vii,
Pentru sufletele moarte.

VIORICA RĂDUȚĂ

DORMIND PE RÂU

se fac spărturi în păsări
și respirația parcă adoarme

trupul o duce la capăt
apă dulce în apă sărată în fine apă
lumea de afară când curge

acest trup se pregătește să iasă

ploile sunt vegetații cu o singură carapace

departe mai sunt de casă

CÂND LE-A FUGIT NOAPTEA

femeile fac sexul bărbatului și îl numesc

văzându-l mort au crezut că se înșală

îl caută cu ochii când un șobolan le mănâncă pielea

femeile duc moartea cu ele

la fel și copiii în viața asta unde așteaptă o dimineață

st! st! în piatră se vorbea
poate vântul...
piatra era afară
de gând
era iarnă

ȘTIU CĂ SUNT MOARTĂ

tocmai când mi se face dor
gândul îți pipăie degetele ca și cum ar fi alb ar fi
negru

e o atingere!?

de acolo mă privești
sau nu
din culorile care se termină
știi să vezi deodată gândul
și drumul din el

până când un mort vorbește și se termină singur

auzul

degetele trec o zi neagră pe seară
pe șevaletul uitat

trece pe roată chiar mașina ta de cusut
ca un gând
e alb și fără răspuns*

în pământ fără braț se duce dealul din deal

*din off: acum poți să-mi iei gândul, sunt moartă, ha!

FLORICA BUD

FANTEZIE ÎN MOV

vai mie păcătoasa! nu există nici leme
nici zebre nici zombi nici yang și ying
doar poezie
de stârvul său
te împiedici când voiajezi cu alistarul
în Alahambra.
oh! trecătorule
fantezie mov
în blugi prespălați preacârpiți predestinați morții
preschimbă-ți moneda europeană
să dai rest luntrașului
când treci styxul
încărcat
cu păcatele bifate cu grijă
tribut postmodern
doar mâine încă plătitibil cu cardul.

LUT ISPITITOR

alintă-mă om aflat la începuturi
risipitor agasant de verdict
veridice doar din profil mediatic.
alungă-mă om aflat santinelă
pe metereze de spaimă
din tristețe în râset
descoperindu-i tăcerii rănite
accente
psihopatologic rezonabile firii.
remodelează-mă om de zăpada
ce nu va mai fi... cu regrete
nicicând așa albă și pură
turnând pe nerăsuflăte
plumb topit
în forma mea de lut ispititor.

ALGRED

opresc fără semnalizare înspăimântată
de ce ar putea să însemne în ore
cercul roșu primit pe segmente
încuzând punct cu punct
indicații. hartă. stegulețe colorate.
semne de relief.
mă prind ușuratic în jocul cu drumuri
la primul popas dincolo de Algred
mă îndrept încă duală
orbită spre lumina ce curge
o sumă de piruete
mai puțin cea pierdută
în aglomerări umane
deprinse cu spleenul.
umbra semnelor neîntinate de vremuri
zace în bezna mâinilor mumificate
sub brațul unui radical de gradul doi
inferior și în rest... semănând din profil
cu axioma puterii
nondigerabilă în august.

PUZZLE

Paștele la români

GABRIEL CHIFU

Felul în care am sărbătorit Paștele a dovedit cu prisosință că suntem așa cum deja știam că suntem.

Legătura de natură metafizică între faptele noastre precare și zona celestă pare cu totul pierdută: această sărbătoare, a Învierii Domnului, menită să glorifice tocmai cătimea de spiritualitate din noi, s-a transformat pe meleagurile noastre, caricatural, în inversul său, adică într-un elogiu fără măsură adus trupului, cărnii, derizoriului, materialității vieții. În loc de liniște, de reculegere, de reflecție la zădărnicia existenței, ce am avut?: zgomot și exces, o isterie a distracției cu orice preț. Să ne distrăm, să ne simțim bine, asta însemnând să mâncăm și să bem până cădem lași și suntem luați cu salvarea, cam așa ar suna deviza sub care s-au așezat atâția dintre compatrioții noștri în aceste zile.

În acest sens, televiziunile nu ne-au îngăduit să ne autoiluzionăm: ele au accentuat fără conținere prezența încântată de sine a românului la mese pantagruelice, prezența lui euforizată, până în zori, în cluburi, ca și goana sa prin hiper-market-uri după cumpărături, într-un soi de ancestrală hămeșeală națională, apocaliptică parcă. Marea crăpeliță, la aceasta s-ar spune că s-a redus sărbătoarea. Plus o maimuțărare a ritualului, care nu mai are în el nimic lăuntric/profund/asumat, ci totul se petrece la vedere, pentru camerele de filmat (personajele de prim-plan fiind politicieni fără anvergură ori diverși mondeni îndoielnici...). E de amintit aici episodul cu prea voluntara doamnă ministru al Turismului, care se plimba prin Mamaia pe bicicletă și îmbrăcată în ie, sau cel cu președintele Consiliului Județean Suceava, care a plecat cu avionul la Ierusalim „să aducă lumină”: așa lideri, așa gusturi etalate ostentativ.

Ar mai fi de adăugat ceva, neapărat, ca să completăm atmosfera: sărbătoarea s-a preschimbat la noi și în ceea ce s-ar chema marca îmbulzeală națională. Lumea a luat în serios îndemnul autorităților de a miza pe turismul autohton, pierzându-se din vedere starea de coșmar a drumurilor și, astfel, cine a avut neșansa să se deplaseze dintr-un loc în altul al țării și-a blestemat zilele, și-a irosit ore în șir pentru a străbate zece sau douăzeci de kilometri, s-a târât ca melcul pe aceste drumeaguri devenite neîncăpătoare și care ne spun apăsător că, la capitolul rutier, România, sigur, nu face parte nici din acest continent, nici din acest secol.

Dar alta a fost întâmplarea care m-a șocat, care m-a silit să mă frec la ochi și să mă întreb pe ce lume trăiesc, să mă întreb dacă am luat-o eu razna și am năluciri sau ca, lumea, a înnebunit cu adevărat: e vorba de momentul eliberării din arest a „latifundiarului din Pipera”. Oriunde altundeva această poveste n-ar fi constituit decât cel mult subiectul unei știri de un minut, știre strecurată printre altele, în vreun buletin informativ de la o televiziune aflată în criză de noutăți interesante. Oriunde altundeva. Nu însă și la noi. Aici, într-un delir colectiv, subiectul a devenit prilej de dezbatere publică prioritară. Nu una, ci mai toate televiziunile l-au transformat în eveniment național. S-au inițiat, cât ai zice pește, ediții speciale, diverși comentatori, oameni pe care-i credeam serioși, exprimau opinii cu o implicare ce nu lăsa impresia că ar fi simulată. Totul căpăta dimensiuni de dramă a neamului. O televiziune, pe care altfel o apreciez, a improvizat chiar un studiu în praful de pe șoseaua din Pipera, chiar în fața gardului kitschos al casei sale. Stații tv mobile erau instalate pe la proprietățile bictului om și pretutindeni pe unde se bănuia că ar urma el să treacă, iar reporterii zeloși, fete și băieți, îi urmăreau fiecare mișcare și transmiteau în direct de pe traseu, sugrumați de emoție, de parcă transmiteau întoarcerea triumfală a vreunui echipaj de astronauți care a cucerit Luna sau vreo îndepărtată planetă. Un băietan bălbâit chiar i-a adresat, cu suflul la gură, o întrebare fundamentală: ce are de comunicat el poporului român? Nu țin minte ce a zis respectivul și nici nu mai contează.

...Dumnezeule, e posibil să ne făurim un erou național dintr-un asemenea personaj? Iată, este. Atunci, ce fel de oameni suntem noi și care este nivelul nostru? Refuz să formulez răspunsul ce nu ne este deloc convenabil. Vinovăția televiziunilor e de netăgăduit. Justificarea lor curentă, asta aduce audiență, asta oferim, nu cred că mai poate fi luată în seamă. După o asemenea rețetă, s-ar cuveni să ni se servească live, zilnic, dimineața, la prânz și seara, câte o crimă și un viol în grup (de ce nu?) și ele ar atrage un public numeros...

Între modul cum sărbătorim Paștele și modul cum ne alegem personajele publice centrale, croii, există o determinare puternică, directă și amândouă ne arată, ca o oglindă fidelă, chipul.

Capitalismul de criză

BOGDAN GHIU

Babelul se referă nu numai la limbi.

Miercuri, 15 aprilie, s-a lansat în Franța cel mai recent film al regizorului Bertrand Tavernier, **Dans la brume électrique**. Este, cu toate acestea, vorba despre un film american, turnat în Statele Unite, al cărui rol principal este interpretat de Tommy Lee Jones.

Prezentat mai întâi la Festivalul de film de la Berlin, în Statele Unite acest film a fost deja lansat. Dar nu în sălile de cinematografe, în largul publicului, ci, cu excepția statului Louisiana, în mediu restrâns, doar pe DVD, unde ocupă deja locul al patrulea în topul vânzărilor.

Probă a „babelismului” generalizat, singurul cu adevărat „ecumenic”, și a fricii tiranice, ucigătoare, de „rigorile pieței”, este vorba de două filme sau, măcar, de două versiuni diferite ale aceluiași film. **Dans la brume électrique** începe altfel, durează mai mult (117 minute contra 102) și este, chiar, filmat și montat diferit decât **In the Electric Mist**.

idee, vorbindu-se în numele lui. Publicul trebuie să rămână pe loc, să stagneze: să stea (cu mințile, cuminte) acasă și să consume doar pentru a se reproduce, în toate sensurile acestui cuvânt. Fără mutații. Specia trebuie ținută în țarc, dresată și selectată controlat. Niciodată, însă, de vină nu este „poporul”, ci doar cei care-l conduc pentru a extrage profit de pe urma (prostirii) lui.

Democrația e DADA (permanentă relansare a creativității hazardului, amestecare a datelor) sau e CRIZĂ. Miracolul cristic, cu adevărat ecumenic, este regăsirea umanității indiferent prin ce combinații. Indiferent cum s-ar combina datele umanității, tot Fiu al Omului apare, tot pe Iisus, ca simbol al omului, îl regăsim, întotdeauna însă ca Om Nou. Dar Biserica actuală este Piața, și ea limitează strict combinațiile, tăind în trupul divin al umanității.

Criza ne arată, însă, că piața nu mai poate fi centrul și obiectivul, emițătorul, mesajul și receptorul, alfa și omega, ci trebuie să de-

POLITICA LUI BARTLEBY

Tavernier este, cu toate acestea, un împătimit de America și al filmelor americane. El a dorit să filmeze în America, să realizeze un film american. Numai că acolo, așa cum motivau producătorii, nu îl cunoaște nimeni. Din vina cui?

În America, Tavernier a filmat permanent sub supraveghere. I s-au reproșat permanent două lucruri aparent contradictorii: că filmul nu este suficient de rapid, așa cum este (cum a fost) obișnuit publicul american, dar și că nu este complet și explicit, că regizorul lui nu trage suficient de multe planuri pentru a sublinia situațiile, solicitându-i-se inserturi pentru ca anumite scene să devină mai ușor de înțeles și fiind criticat pentru că filma alte scene dintr-un singur plan. Fără încetineli și fără sugestii, deci! Trebuie să filmezi (mon-tezi) în același timp alert și complet, explicit, dacă vrei să te faci înțeles de americani.

S-a ajuns, chiar, ca lui Tavernier să i se interzică să ia contact cu compozitorul muzicii filmului și să-și facă propriul montaj, intrând în conflict inclusiv cu Tommy Lee Jones, care avea, și el, ideile lui, dar care, se pare, a fost încântat de rezultatul final, de „stilul” lui Tavernier.

Stil prea „poetic”, prea „literar” pentru publicul american? Sau grijă preventivă excesivă a producătorilor americani, avizi să preîntâmpine orice „conflict al civilizațiilor”, deci să limiteze orice posibilă pierdere, orice eventual non-profit (pierderile fiind, de fapt, întotdeauna, nerealizare a profitului scontat, nu — neapărat — pierdere efectivă)? Dave Kehr, criticul de film al ziarului New York Times, regretă că în versiunea americană a **Brumei electrice** stilul, „marca” lui Tavernier nu pot fi întâlnite: „*versiunea care ne-a fost impusă este curățată de tot ceea ce ar fi putut face filmul viu*”.

Versiune impusă, deci, ca să fie clar. Publicul american nu a avut niciun amestec. Au ales alții pentru el, niște alți „mari electori”. Eterna poveste a publicului care trebuie infantilizat, puerilizat, menajat, protejat, apărat de posibile schimbări, care trebuie, mai presus de orice, să se regăsească, să nu-i fie propusă și să nu fie confruntat cu nicio diferență, cu nicio aventură, cu nicio „invitație la călătorie”, să nu-i vină nicio

vină doar un mediu, un mijloc, și atât: pălăria dadaistă a hazardului obiectiv, singurul cu adevărat democratic. A crea „pentru piață”, nu a lăsa, așa cum se pretinde pur ideologic, ca piața să decidă este ceea ce a dus capitalismul la colaps, criza actuală fiind, de fapt, alta, de altă scară și de alt ordin decât aceea la care, o dată în plus, suntem invitați, presați să ne limităm percepțiile și viziunea. Piața a devenit ocolul de vite, țarcul umanității. „Parcul uman”, așa cum a îndrăznit să spună Sloterdijk. Capitalismul este indepasabil (așa cum spunea Sartre despre marxism, și la fel ca „marxismul”), dar trebuie (a mai făcut-o deja) să se revoluționeze, să se deschidă, să se globalizeze autentic și în toate sensurile, depășind orice protecționism, inclusiv și poate mai ales pe cel cultural. Dar capitalismul dezastrelor este mult mai profitabil. Criza pe care o trăim este criza capitalismului de criză, criza capitalismului profitabil doar ca producție permanentă de crize. Capitalismul crizei a devenit, inevitabil, criza capitalismului.

Limbaj pretins universal, supra-idiomatic și supra-lingvistic, tocmai de aceea dominant, iată că inclusiv filmul, simbolul actual al ecumenicității, este teritorializat, terorizat, idiomatizat. Ca să nu sperie oamenii! Filmul este Biserica.

Dar, oare, chiar este nevoie ca trupul și sângele Domnului să fie făcute hamburger și Coca-Cola pentru ca Sfânta Taină să poate fi cuminată? Simbolurile universale au încetat să mai fie directe, direct resimțite? Se pare că da, pentru că inclusiv corpurile noastre sunt tot mai artificiale. Marele salt a fost făcut: hermeneutica, exegeza au trecut de la producția de sens la producția de simțuri, de corpuri. Spiritul devine, industrial și politic, carne și sânge. Capitalismul este Biserica efectivă, implementând fenomenologia duhului. Spiritualul este, azi, producție industrială de oameni. Iar materia, substanța a devenit pură semiotică. Ca să fie sigur, spiritul își fabrică azi singur litera. Această industrializare și automatizare a „spiritualului” este Criza. Restul e recesiune, ajustare.

PENTRU O ISTORIE A VIITORULUI (VII)

În anii care au trecut de la Eliberare (așa cum numesc eu evenimentele din decembrie 1989 și din lunile imediat următoare) am încercat cu un firesc optimism, dar și cu un avânt pe care sub anumite aspecte îl regret, să-mi spun și eu cuvântul, sprijinind, pe cât mi-a fost cu putință, mișcarea de democratizare a regimului care a urmat și care făcuse, de voie de nevoie, câțiva pași în direcția liberalismului. Cu toate că am scris mult și risipit (eu neavând o tribună proprie sau sprijinul vreunui grup), am căutat să nu cad în păcatul de a comenta realitatea de multe ori contradictorie ca și cum ea s-ar fi confundat cu propriile mele năzuințe sau iluzii. În literatură, fenomenul acesta a luat forme mult mai acute, scriitorii fiind, prin definiție, niște imaginațivi. Așa că eu (care îmi câștigasem calificativul de „cel mai plat critic“ al literaturii recente, cum, spre încântarea mea, mă numise Valeriu Cristea) am căutat și mai abitur justa cumpănire și obiectivitatea, niște virtuți destul de rare în înfierbântarea măcar post-revoluționară a acelor ani.

Evident, s-a întâmplat uneori să greșesc, dar mult mai puțin decât s-ar aștepta adversarii mei literari; spre satisfacția mea, m-am văzut confirmat de comentarii altora care ajunseseră să se întâlnească cu mine, deși merseseră în paralel, mă ignoraseră sau, în tot cazul, nu pomeneau de mine. Asta mi-a născut obligația de a reveni, fie și numai în nuanțe, ceea ce se impune oricui se manifestă public în domeniul opinabilului.

Mai ales că eu am riscat unele previziuni ceea ce cu, probabil, mai mult curaj, fac toți comentarii efemerului, uneori trecând aceste isprăvi în cărți și studii cu pretenții de seriozitate.

Problema esențială și cea mai îngrijorătoare a ultimelor două decenii de literatură e nu totdeauna ceea ce se scrie acum și ceea ce se va face în viitor, ci ceea ce rămâne din literatura română scrisă în comunism și nu numai atunci. Pe scurt, am preconizat, laolaltă cu un întreg cor de voci care au intonat numai îndemnuri, ca, printr-un curajos și amplu proces de revizuire, să se încerce alte valorificări, pe alte temeuri, în fine, altă scară de valori, în nici un caz prin excluderi în bloc pe criterii subiective (de tipul criticii „creatoare“) sau politice.

Dar, cum era de așteptat, s-a scris mult de atunci și mai ales s-a publicat și mai mult; eu însumi pot fi socotit un caz de oarecare interes, deoarece mi-am scos la lumină o sumă întreagă de scrieri și am reluat vechi teme pe care tirania comunistă mă împiedicase să le dezvolt până la actualele consecințe. Nu mai vorbesc de ocaziile noi ce mi-au fost oferite de programul cunoașterii mai bune a unei literaturi de către alții, din noile generații. Alexandrinismul, care începuse a fi cultivat cu excelente rezultate încă din comunism, a pus stăpânire pe toți cei care și-au găsit posibilitatea de a se exprima mai liber.

Literatura ce s-a publicat a fost mai curând decepționată; operele de imaginație au fost cu mult covârșite de memorii, jurnale, eseuri filozofice și critice, chiar teologice și cu pretenție de literatură mistică. Iar clasicii în viață (rămăși în majoritate în viață și în putere câțiva ani buni) au fost performerii cei mai penibili: Eugen Barbu, Titus Popovici și Constantin Țoiu, Fănuș Neagu și Marin Sorescu n-au adăugat nimic pozitiv gloriei lor din comunism, întreținută acum prin respirație artificială, dar mijloacele publicitare puse la dispoziție de gorbaciovistul Ion Iliescu nu le-au lipsit. Prestația lor în regim de libertate a ajuns a fi blamată chiar de cei care mai înainte îi susținuseră cu entuziasm, așa cum s-a întâmplat cu Nicolae Breban și Augustin Buzura.

Dar nu e nevoie să scrii câteva duzini de cărți care să fie niște capodopere pentru a fi comentate, e de ajuns o acțiune bine regizată și vor apărea câteva sute de articole, eseuri, teze de doctorat, de masterat, care duc la fenomenul semnalat de mine încă demult, din comunism: omologarea prin comentare, apoi solidarizarea de lungă durată a celor (din ce în ce mai mulți!) care scriu cu ceea ce au apucat să laude. Revenirea prin revizuire, chiar dacă nu sunt numite așa, e ezitantă, aproape niciodată categorică.

Ne aflăm demult în faza în care comentarea înlocuiește judecarea, ceea ce abia se mai poate strecura prin scrisul criticului complice. Și literatura noastră oferă subiecte chiar și după dezastrul celor patru decenii de regim tiranic. Ne aflăm într-o perioadă istorică necunoscută - practic, vorbind: avem ceva scriitori, dar nu și cititori, ci doar în

oarecare măsură comentatori prin efortul altora, pe care mulți îl repetă papagalicește, în vederea trecerii unor exemene obligatorii.

După cum se știe, literatura română modernă a debutat sub semnul imperativului național, de a ne afirma ca un popor, ca o națiune, apoi ca un stat în Europa de care fusese despărțită silnic. Abia o dată cu Grigore Alexandrescu se ivește (după justa interpretare a lui Șerban Cioculescu) tipul poetului „înzestrat cu o personalitate precis conturată, care se desprinde oarecum de la sine, din însăși lectura operei lui. Nu ne mai izbim, ca la predecesorii săi, de neajunsul unei alcătuirii morale și scriitoricești nedeshușite“ - *Istoria literaturii române moderne*, 1944, p. 47. Mai târziu, cele două fenomene de manifestare și de afirmări s-au împletit în preajma Primului Război Mondial, după care valoarea artistică a părut a fi devenit suverană; dar perioada a fost de scurtă durată și politicul și-a făcut simțită revenirea, iar în comunism a fost impus sub forma unei politici de stat.

Dar încă din secolul XIX s-au scris opere „gratuite“ (realizarea cea mai elocventă fiind *Pseudokynegeticos*), dar și opere „libere“, precum *Micuța* lui Hașdeu, sau altele, care nu slujeau „idealului național“ - fenomene de maturitate crescândă ale unei literaturi din ce în ce mai diversificabile.

Din păcate, situația internațională și insuficiențele regimului nostru liberal din ce în ce mai șubred și mai contestat au readus „politicul“ în prim-plan, fără însă a împiedica pe scriitori să scrie așa cum au vrut, operele lor de imaginație fiind de multe ori ostil orientate împotriva statului. Dar chiar și mai târziu, după schimbarea regimului prin instaurarea (în februarie 1938) a unui regim de autoritate regală, apoi, după căderea acestuia, a unuia de dictatură militară, operele artistice nu s-au resimțit decât prin unele interdicții, excluderi și abțineri, „panorama“ deceniului 1938-1947 fiind surprinzător de diversă și de nepăsătoare față de comandamentele ce i propuneau și pe care chiar le aprobau unii dintr-un bine calculat oportunism, cum vor face masiv și în comunism, pentru „a-și salva condeii“.

Dar acest din urmă regim a fost cu totul altceva, printre altele, un fenomen de gravă ruptură, fără precedent în epoca modernă, cu atât mai accentuat cu cât s-a produs brusc, din afara spațiului autohton și ne-a afectat într-un moment de culminație culturală, în cursul unui proces mereu mai aproape de ceea ce se întâmpla în Occidentul Europei, dacă nu și în America. Chiar dacă ceea ce au produs scriitorii (dar și filozofii, artiștii plastici, muzicienii etc.) nu erau doar capodopere, ceea ce a rămas de pe urma lor suporta comparația cu ceea ce se vestea și se putea enumera în avangarda unei mari mișcări de progres.

Toate acestea sunt știute; de mine au fost și constatate, după cum am mai spus-o, încă din adolescență, în ciuda interdicțiilor oficiale de a te referi la ele sau de a o face numai cu insulte, așa că mi se pare straniu să observ acum că ele mai pot fi puse în cauză sau ignorate - în tot cazul nu înțelese cum trebuie de cei ce au obligația profesională, oficializată și remunerată din bugetul statului.

Căci, din fericire, forțată de realitate, dar și de propriile-i contradicții, utopia comunistă s-a înfățișat, pe măsura aplicării, incoerentă până la absurd, iar literatura nu a fost doar rigidă și total conformistă, ci surprinzător de variată în mizeria ei, uneori chiar eretică față de dogme, alteori nepăsătoare față de ele, printr-un oportunism bine calculat, mai ales de către cei ce câștigaseră „încrederea“ Partidului. Iar „linia“ acestuia, pe care n-o mai urma aproape nimeni, deși toți se prefăceau că o urmează, era așa de derutantă, de incoerentă și de contradictorie, încât nu o dată, fără să vrei, cădeai peste ea și peste ultimele ei indicații. Dar, mai ales, ea devenise, în ultimii ani de comunism, relaxată, obosită, de parcă toți cei din „aparat“ n-o mai susțineau, plictisiți și ei de atâtea minciuni și eșecuri.

Într-adevăr, comunismul de la noi și de pretutindeni eșuase într-una din pretențiile lui de bază: de a face din societate, inclusiv din cea intelectuală și cu adevărat creatoare, un „bloc“, mai apoi un „front“, dar lucrurile evoluară spre „lagăr“, care (adoptat din rusește) însemna în intenție „tabără“. Or, regimurile totalitare pretind celor cuprinși în ele „unanimitatea“ pe bază de egalizare în jos și de omogenizare, anulându-se diferențele sau căutând să le

escamoteze. Or, nu există operă artistică fără diferențiere, fără efort de originalitate, fără pretenția de a afirma o câtime de subiectivitate.

Din toate acestea a rezultat un mozaic de scrieri discordante ca orientare, foarte diverse ca valoare și ca popularitate; prezentarea lui cu spirit critic îi accentuează defectele și deficiențele, chiar dacă, dintr-un examen oricât de sever, rămâne ceva. Este evident că „moștenirea“ literară e de domeniul unor antologii, adică ceva opus istoriei literare, care e de domeniul prezentării cât mai globale, mai neutrale a autorului în raport cu tema, mai necesar obiectivă, pe cât e omenește posibil.

De aceea m-am referit aici la studiul lui Ion Simuț, *Incursiuni în literatura actuală*, care încearcă fără subînțeles să reușească să combine cele două direcții de abordare critică, înșiruind niște cronici, studii, recenzii, în majoritate utile și circumstanțiale, dispunându-le în ordine cronologică - ceea ce încă mai puțin i-a reușit scrierii mult mai ample și mai prezumțioase, dar și mai dezarticulate, scoasă încă din comunism de Eugen Simion și intitulată *Scriitori români de azi (I-IV)*, 1974)

Întâmplarea sau poate devotamentul meu de a pune în valoare scriitori și opere neglijate sau uitate m-a făcut să capăt o experiență notabilă în alcătuirea de antologii și să-mi dau seama că literatura română artistică e una de acest tip. Rarele (în raport cu totalul), dar valoroase „realizări“ dobândesc un plus de valoare prin izolare, apoi alăturare. Sunt scriitori care de pe acum sunt recunoscuți astfel; Macedonski a și fost decretat poet antologic și soarta lui Coșbuc nu mi se pare a fi alta. Din Sadoveanu poate fi izolat evocatorul nostalgic, dar și un rar maestru mai puțin cunoscut prin nuvela psihologică. Nici umorul (blajin și temperat de o indulgență sceptică) nu lipsește din proza lui scurtă, care a căzut pe plan secund când el și-a găsit o nouă vocație în stilul epopeic și în romanul istoric. În câte secțiuni nu s-ar putea împărți și valorifica „povestitorul“ Mihail Sadoveanu? În care scrisul său se definește prin concurenți extrem de diverși și de reductibili, marcând toată proza românească artistică de la origini până aproape de prezent?

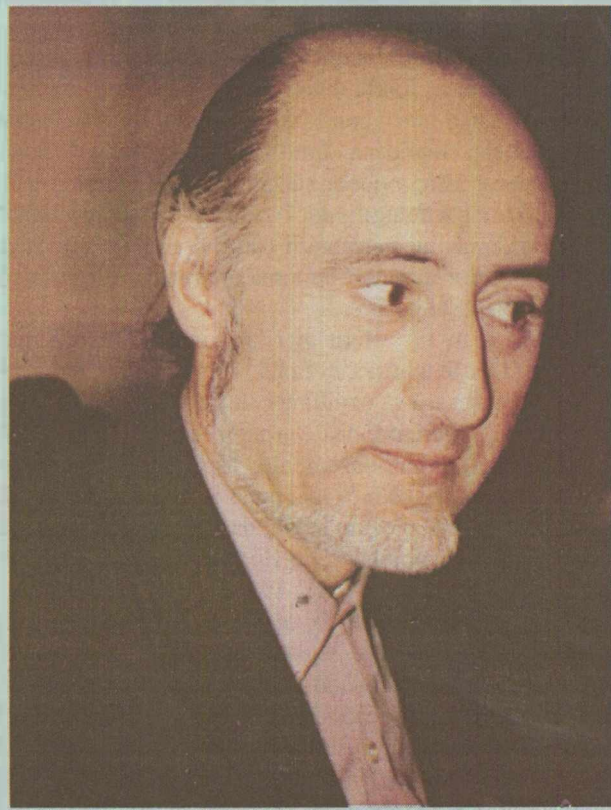
Există scriitori foarte inegali, în cazul cărora selectarea inteligentă dă alt relief „valorii“ lor acoperite, uneori realizările efective fiind așa de puține încât par opera hazardului... Dar ce contează acestea în „absolutul“ pe care-l cultivă mai mult publicul larg decât cititorii specializați?

Revenind la momentul Eliberării, când s-a sperat în restaurare mai mult decât în orice, să constatăm decepția consecutivă, destui specialiști văzând și acum tot un moment de ruptură, căci discontinuitatea a devenit aproape imediat fenomenul cel mai sesizant. Iată numai un exemplu dintr-un noian de amărăciuni exprimate la cele mai felurite niveluri: „*În etapa istorică pe care o traversăm, de la așa-zisa «revoluție» din '89, resursele creative ale literaturii noastre nu au produs nimic valabil în sfera artistice, ci au prelungit, într-o covârșitoare agonie, prezența în actualitate a eșecurilor comunismului, căutând să-și edulcoreze compromisiunile penibile și stranii prin travestiri ale conștiinței de sine. Totodată, viața socială a impus în replică o ciudată politică de marginalizare a scriitorului printr-o sistematică evaziune a autorității sale civice și morale și prin degradarea instituțiilor intelectuale pe care acesta le reprezintă*“. Rândurile acestea aparțin domnului Nicolae Florescu, cunoscutul istoric literar, profesor și cercetător științific la un institut al Academiei și la Muzeul Național al Literaturii, conducător al unei reviste de prestigiu, *Jurnalul literar (Înapoi la Aristarc - reevaluări critice - I, 2009, ed. Jurnalul literar, p.23)*. Deși de acord cu unele puncte, nu pot fi de acord cu severitatea tonului și cu radicalismul fără speranță al atitudinii. Eu însumi mi-am exprimat unele critici, dar cred că multe neajunsuri sunt cauzate de prăbușirea etatismului, care, în comunism, avea un caracter de monopol, cu toate consecințele, mai ales rele. Iar vinovați eu aș zice că sunt, în primul rând, scriitorii, care n-au putut face față unui regim de libertate, deși consecințele schimbării nu puteau fi decât bune. Revenirea la statul-patron este ultima iluzie ce ar trebui risipită. Un stat, în orice formulă, nu poate decât sprijini cultura, dar nu o face decât pretinzându-i subordonări; subvenționarea ei îi topește mult din independență, care se exprimă și prin fuga de blocuri, de fronturi, de tranșee, de cazemate și de solidarizări obligatorii. «

Constantin ABĂLUȚĂ:

Inspirație, nu mă lăsa orfan!

ANDRA ROTARU

Constantin Abăluță (n. 1938) e licențiat în arhitectură, pe care a profesat-o pînă la începutul anilor '60. În 1964 a debutat cu volumul de poezie „Lumina pămîntului”, publicînd de-a lungul timpului, pe lângă poezie, volume de dramaturgie, proză, critică și istorie literară, traduceri din autori americani, francezi, belgieni (Baudelaire, Charles Cros, Werner Lambersy, Carl Norac, Vahe Godel, Stevens, Th. Roethke, Dylan Thomas, Frank O'Hara etc.). A obținut pînă în prezent din partea URSS, trei distincții. În 2008 îl regăsim în antologiile „Poesies de langue française - 144 poètes autour du monde”, Ed. Seghers, Franța și „Douze poètes roumains”, Ed. l'Harmattan, iar în Belgia a apărut ediția bilingvă (olandezo-română) a volumului „Intrusul”/„De Indringer”, Ed. P (Uitgeverij P). În 2009, sub egida Slovenski P.E.N., a participat la The 41st International Writers' Meeting, unde a ținut comunicarea intitulată „Issa și drumul yin în-lăuntrul Marii Naturi” (figura femeii în haiku-ul clasic japonez). Dintre volumele sale amintim: *Piatra* (1968), *Aceleași nisipuri* (1995), *Drumul furnicilor* (1997), *Cărțița lui Pessoa* (1999), *Odăile* (2001), *Poezia română după proletcultism. Generația anilor '60-'70* (2000). Ultimul său volum de poezie, „Cineva care nu mă cunoaște umblă pe străzi”, a apărut în 2008, la Ed. Limes din Cluj.

De curând v-a apărut la Editura Limes, din Cluj, un nou volum de poezie, „Cineva care nu mă cunoaște umblă pe străzi”. De aceea, vă întreb: cât de mult este autoficțiune și cât este povestea celui fără chip?

Poezia, ca orice fapt artistic, devine autonomă imediat după ieșirea în lume. Pe măsură ce trece timpul, această autonomie se adâncește și capătă nuanțe de impersonalitate. Așadar, e riscant să-ți analizezi propriile volume, să stabilești ce vine din autobiografie și ce este pură invenție. În fond, tot ce ai trăit se macerează și se dacantează fără știrea ta și trece în subconștient, de unde, în clipe faste, țâșnește șuvoiul minunat de cuvinte, organizat după legi pe care nu le cunoaștem. Pot lesne să-mi interpretez volumul „Cineva care...”, căci au trecut ani buni de când l-am scris și circa șase luni de la publicare, deci am avut destul timp să mă distanțez de el. Dar asta nu mă îndreptățește în nici un fel să afirm că dețin adevărul, ci doar să sper că m-am apropiat mulțumitor de el. În orice caz, ca în toate volumele mele de după 1997, an de răscruce prin apariția plachetei „Drumul furnicilor”, volum ce a infuzat o nouă estetică vechilor mele unelte, eroul liric este omul umil, banal, aproape împăcat cu propria sa nimicnicie și, dacă vreți, tocmai prin aceasta, „fără chip”: omul care preferă să se legitimeze prin chipurile celor ce se află în preajmă, lucruri, ființe, fenomene naturale ori doar semne, „o pată pe perete”, fumul unei țigări dintr-o odaie ieșind pe fereastră și amestecându-se cu cel al fumătorilor care trec pe stradă. Comuniunea din această ultimă imagine o consider marcă a poeziei mele. Omul umil pactizează cu tot ce se află în jur. Face schimb de substanță și energie cu tot ce știe că n-o să poată deveni niciodată. E un mod de a visa și de a-și apropria bucuria universală, modalitate cu trimitere la poziția zen: „Jiniștea cerului coboară în inima celui ce nu vrea nimic”. De altfel, ciclul *Părea că se uită la cer* este alcătuit din poeme scrise în tradiția solo-renga (poezie-înlanț cu tine însuși) a poeziei japoneze și notațiile sublimează realul cotidian, înscriindu-l pe-o orbită nonantropocentristă, întrucât omul nu este decât o fărâma a Marii Naturi.

Abordați subiecte diversificate. De data aceasta, ați surprins din nou, la Festivalul internațional de literatură, organizat sub egida P.E.N., la Bled, în Slovenia, The 41st International Writers' Meeting, cu un *speech* despre figura femeii în haiku-ul clasic japonez. Cum a început prietenia cu această cultură, total diferită de a noastră?

În primii ani după 1990, am frecventat cercul de haiku condus de Ion Codrescu, un prestigios haijin și desenator, una dintre sensibilitățile cele mai iscoditoare ale spațiului

spiritualității japoneze, pe care l-a promovat cu abnegație la noi în țară. Fără această experiență decisivă, poezia mea ar fi rămas la sterilul experimentalism care zburdă în multe din volumele de dinainte. Să ne-nțelegem: nu-mi repudiez etapele, care cuprind și destule rădăcini a ceea ce sunt azi, dar afirm în cunoștință de cauză că orizontul non-anthropocentrismului a fost vital pentru mine. Școala haiku-ului mi-a priit, căci ea este o școală a imaginii nefastuoase și a corelărilor pe baza multiplelor criterii subtil sinestezice. Așadar, am învățat că poezia trebuie să pornească direct din simțuri și din observația simplă, nesofisticată, corelarea enunțurilor celor mai banale fiind aceea care induce starea de meditație poetică. Am învățat să nu încarc cititorul cu aride „filozofări”, să nu fac caz de inteligența mea, căci poemul adevărat e altceva: un lucru natural, pornind de la un fapt natural, de la o observație mărunță, neașteptată, de la acel „moment haiku” de care vorbește estetica acestei specii de poem. Dacă surprinzi un astfel de moment, poemul se declanșează aproape de la sine. Rodul prim al acestor inițieri a fost volumul bilingv de haiku și de tanka intitulat *o lentilă pe masă/ a lens on the table* (Leda, Constanța, 1996): notații minimale surprinzând intimitatea tânjitoare a tuturor lucrurilor: „în odăiță/ o lentilă pe masă.../ afară soare (in the little room/ a lens on the table.../ outdoors: the sun)”. Omul pare absent, dar lentila îl reprezintă în contumacie. Senzația de frustrare e cu atât mai puternică. Totuși, lentila e cea care amplifică razele solare de afară. Bănuiești, supoziții, schimburi neașteptate de unghiri de vedere. Obiecte cu sensibilități cvasi-umane. Ori oameni troieniți în obiecte. Criticul Gheorghe Grigurcu observa că, în poemele mele, orice absență e umplută de o prezență nebănuită. Dislocuirile nu-s niciodată stabilizate. Ele lucrează, pulsează în timp și în spațiu.

Cum căutați figura femeii în haiku-ul japonez? E o curtare intelectuală?

Întrebarea ta e una specific europeană, îmbibată de spiritul antropomorf (așa-zis) victorios. Intellectul nu face parte din armele haiku-ului. Elementul feminin, yin, e un principiu al păcii, al stabilității, al fertilității și al regăsirii unității primordiale. Iar actul iubirii, în forma lui fizică, este sugerat mai subtil, prin aluzii la împerecherile găzilor ori ale florilor, ori la ciocnirile norilor. Nu-mi aduc acum aminte de un exemplu precis, dar acesta este spiritul. Jelanile curtezanelor părăsite de iubit au alte forme de expresie, mai lungi, și ele, ca în toată literatura orientului, se regăsesc în modelul biblic al *Cântării cântărilor*. Nu sunt un istoric al literaturii japoneze și nu pot să-ți spun mai mult. Vor fi existând poate, chiar în acele timpuri, și poezii mai directe, mai senzuale, dar nu știu să se fi tradus în românește. Pot să-ți spun, totuși, că am descoperit în traducere franceză autorizată (Makoto Kemmoku și Patrick Blanche) niște scurte poeme tanka ale împărătesei Eifuku Mon'In (1271-1342), care sunt de-o modernitate uluitoare.

Iată două dintre ele: „Inima celui/ ce-i altu-n orice clipă/ ce culoare are?/ Aș vrea să mă plâng, dar nu/ știu noima acestei stări” – „Câtă bravură/ mărturisim amândoi!/ Tu neîncetând / să-mi fixezi întâlniri, eu/ neobosind să te-aștept”. Neliniștile și tribulațiile iubirii sunt așa de senin, de direct și de subtil transcrise în cuvinte, încât...

Ați tradus de curând, doi poeți belgieni, Carl Norac și Laurence Vielle. Ce v-a atras la poezia lor?

Pe Carl Norac îl cunoșteam mai de mult, îi mai tradusesem o carte în 1999: *Născocind copilăria*. Poezia lui are o melancolie deschisă, empatică și cerne stările cele mai angoasante prin sitele dese ale limbii cartesiene: traducerea e o adevărată piatră de încercare și și asta m-a ambiționat să dau varianta română. Pe Laurence Vielle, poetă și actriță, am cunoscut-o abia în 2005, la Festivalul Internațional de la Rotterdam și ambele ei posturi m-au cucerit. Jocul nonșalant, debordant al imaginației și oralitatea sunt ceea ce îi caracterizează textele, texte care stau la baza foarte apreciatelor ei spectacole *one woman show*.

Anul trecut a fost unul prolific pentru dumneavoastră, v-au apărut câteva cărți în Europa și ați fost antologat în altele, alături de nume importante pentru literatura contemporană. „De Indringer/ Intrusul” a apărut în ediție bilingvă, olandezo-română, în Belgia, la editura P (Uitgeverij P). Care a fost cea mai frumoasă reacție venită din partea unui cititor?

La lansarea pe care am avut-o la Casa de cultură româno-belgiană din Bruxelles, o tânără sfioasă s-a apropiat de mine rugându-mă să-i dau autografe pe cele două cărți pe care le cumpărase de la stand (acolo nimeni nu dăruiește cărți): *De Indringer* și *Douze poètes roumains*. Mai apoi, în cursul serii, cu un pahar în mână, am avut ocazia să stăm puțin de vorbă. Mi-a spus că a emoționat-o poemul *Intrusul*, că simte că se regăsește în el. Sesizând mutra mea mirată (când o fi avut timp să-l citească?), mi-a explicat că lucrează la editura P și că ea este corectoarea volumului. Dovada că îi plăcuse mult e aceea că transferase încrederea și asupra antologiei de 12 poeți români, cumpărând-o.

Tot un succes, de data aceasta franțuzesc, este includerea dumneavoastră în antologia „Poesies de langue française - 144 poètes autour du monde”, Ed. Seghers. Cum s-a făcut această selecție? Ce alte nume importante au mai fost incluse? De asemenea, apariția la Ed. l'Harmattan a antologiei „Douze poètes roumains”, tradusă de dumneavoastră și de poetul Gérard Augustin, constituie un eveniment cultural major, despre care s-a vorbit prea puțin.

Aflând că sunt hipertensiv, mi-am propus să nu mă mai enervez din nimic. Asta nu înseamnă că realitatea nu rămâne aceeași: *Douze poètes...*, o antologie reunind doisprezece poeți români de primă mână, apărută la o importantă editură parisiiană la 19 ani după singura lucrare comparabilă (antologia *Quinze poètes roumains* a lui Dumitru Țepeneag) ori nu e bine difuzată, ori critica nu vrea s-o ia în seamă, ori și una, și alta. Oricum, un fapt întristător. E adevărat că poezii respective fac parte din generația mea, căreia i s-a lansat porecla de „generația expirată”, așa că, probabil, din start, unii tineri nici nu se mai uită pe cărțile noastre. Că asta înseamnă incultură, nimeni nu stă să le explice. Am auzit un tânăr poet care se mândrea cu faptul că nu citește ca să nu se contamineze, să-și poată face în liniște poezia lui (sic!). E drept, n-am auzit încă nici un critic spunând așa, dar mai e timp...

Cât despre includerea mea în *Antologia celor 144 de poeți ce scriu în limba franceză*, ce să spun? Alcătuitorul antologiei cunoștea poezia mea tradusă în franceză și o aprecia. Așa că, la una dintre întâlnirile internaționale la care am citit niște poeme scrise direct în franceză, care i-au plăcut în mod deosebit, mi-a cerut colaborarea. De altfel, nu sunt singurul român din *Antologie*. Mai semnează aici Magda Cârnci, Linda Maria Baros și Marlena Braester, poeta română din Israel. Fără a mai vorbi de Roland Gaspar, venerabilul poet născut în 1925, în Transilvania, una dintre stelele poeziei mondiale, alături de care m-am regăsit și în paginile revistei *le journal des POETES* (Avril/Mai/Juin 2008), care a dedicat o pagină poemului meu *Job dans l'ascenseur*, ca și în numărul din octombrie

Florin IARU:

Erotismul fără inteligență e ridicol

ȘTEFANIA COȘOVEI

„La douăzeci de ani, eram sigur că nu am să repet niciodată greșelile și destinul tatălui meu. Acum, mă uit și nu-mi vine a crede. Am divorțat și m-am recăsătorit, exact ca el. Am un copil la cincizeci de ani, al doilea, ca el. Copiii mei sunt separați de mai bine de douăzeci de ani, ca în cazul lui. Dacă paralela s-ar menține, ar trebui să redivorțez la șaiszeci, să mă recăsătoresc și să mor în chinuri la șaptezeci.”

Crima perfectă nu e o obsesie, e un joc al inteligenței. Erotismul fără inteligență e ridicol. A iubi, a suferi din dragoste e ridicol. Dar a nu cădea în borcanul cu melancolie e monstruos. Pot să spun că nu am să încetez niciodată să mă văd și din exterior (fără să posed o personalitate schizoidă). Vederea asta din exterior e tare crudă. Orice gest mare, orice efuziune se transformă într-o pățanie rușinoasă. Poate de aceea nu m-am confesat nimănui, niciodată. Și nici nu-mi trece prin cap. Gândește-te cât efort, câtă zbatere, câtă dezamăgire și câtă suferință învâluie istoria personală a tuturor celor care ne înconjoară. Existența fizică a omenirii, din punctul de vedere al celuilalt, e egală cu zero. Dar crima perfectă în amor e o artă de invidiat. Mișcă luna și stelele și oprește mersul lumii în loc, măcar pentru o milionime de secundă. Hm. Vezi cum se înfiripează filozofia de doi bani?

Ce riscă, de fapt, bărbații în contact cu femeile?

Sexul. Paternitatea. Sau castrarea. Astea sunt riscurile.

90% din bărbați sunt efeminați. Femeile știu asta?

N-am știut nici eu. Cred că numai în lumea contemporană, care e una castratoare. Pe femei nu le interesează feminitatea sau masculinitatea bărbaților. Singurul lucru adevărat e supunerea necondiționată. Nici plăcerea. Posesia. E cam ciudat ce cred eu.

Femeile seamănă cu mamele lor?

Fără-ndoială. E o iluzie că suntem trăitorii propriei vieți. La douăzeci de ani, eram sigur că nu am să repet niciodată greșelile și destinul tatălui meu. Acum, mă uit și nu-mi vine a crede. Am divorțat și m-am recăsătorit, exact ca el. Am un copil la cincizeci de ani, al doilea, ca el. Copiii mei sunt separați de mai bine de douăzeci de ani, ca în cazul lui. Dacă paralela s-ar menține, ar trebui să redivorțez la șaiszeci, să mă recăsătoresc și să mor în chinuri la șaptezeci. Nu-mi convine, dar nimic nu e imposibil. Ți se pare că-ți trăiești viața și, când colo, e altcineva care ți-a dat scris cu sânge înclinațiile. Dacă e valabil în cazul băr-

baților, de ce n-ar fi și în cel al femeilor? Deci femeile toate seamănă, incluzând și mamele lor. Altfel, acum, după zece mii de ani de civilizație, am fi niște alieni.

În volumul de poezie „Înnebunesc și-mi pare rău” pari un eu auctorial distructiv. Poemele tale au o „istorie”, o poveste cu tâlc. Povestește-ne și nouă în ce atmosferă ai scris poemul „Mini-conservă de moarte în sos picant”.

Eu așa văd lirismul, ca pe o întâmplare ce nu poate fi relatăată decât în versuri, pentru că e eliptică de proză. Pe de altă parte, dacă nu-ți amintești o poezie frumoasă, foarte frumoasă, pur și simplu, nu-ți vin în cap nici imaginile, nici trama, nici rezolvările și îți amintești doar frumusețea ei – atunci sigur nu e bună de nimic. Istoriile, tramele poeziilor moderne (în care a excelat Dimov) sunt ca un suport al sentimentului ce le animă. Mai mult, story-ul unei poezii te obligă la o rigoare interioară și te împiedică să spui prostii. Am învățat asta de la Edgar Allan Poe sau T.S. Eliot. Miniconserva e o călătorie spre centrul pământului. Pământul poeziei e înțelesul. E scrisă... hm, nu mai știu... în '89 sau '90. Are vreo importanță?

Știi că lucrezi la un roman... Ce crezi că lipsește romanului românesc, literaturii române contemporane, în general? Este ea pregătită pentru un best-seller?

Lucrez, lua-m-ar naiba. N-am oase de prozator și nu vreau să scriu „poetic”, o, nu! Ce-i lipsește literaturii române? Plăcerea poveștii. O carte nu e egală cu povestea pe care o spune, ci e egală cu inteligența autorului. De aia subiectele complicate nu fac o literatură. Romanului românesc îi lipsește încrederea în povestea spusă, pentru că se îndoiește de propria inteligență. Spune-ți, domnule, povestea! Creierul tău va comunica imediat cititorului ce se ascunde în el (viziuni, temeri, idei). Ei, dar scriitorii români vor să câștige Premiul Nobel. Cu asta s-a sfârșit povestea. Să așteptăm generația următoare.

Dragă Florin Iaru, ca scriitor, om de televiziune culturală, lider de opinie, te întreb: cum am putea să redescoperim, să reinventăm plăcerea cititului?

Plăcerea cititului e unică și irepetabilă. Și e și polemică. Vreau să mă separ de masa de manevră a imbecililor și maneliștilor și afirm asta cu tărie. Mă doare în pix de mase. Ascultă, cei cărora le place cartea sunt 2%. Hai să rămânem între noi! Să-i lăsăm să moară proști. Și foarte majoritari!

Poete, la ce vârstă ți-ai făcut primul om de zăpadă?

Hi, hi, hi... la 3 ani!

(Urmare din pagina 8)

2005 al revistei EUROPE, care îi închină mai bine de jumătate din sumarul său, adică 250 de pagini, și în care eu figurez cu schița L'affiche.

Poate că sunt puțini cei care știu că sunteți de profesie arhitect. Și-a făcut acest domeniul simțită prezența în scrierile dumneavoastră?

Din plin. Începând cu volumul *Odăile*, elementele arhitecturale primordiale (peretele, ușa, fereastra, camera, scara, podul, mansarda, pivnița, etc.) au devenit, încet-încet, purtătoare de sensuri umane, prilejuri pentru a dezvălui metonimic angosile și bucuriile poetului. Acest transfer nu este unul brutal, ci sugerat, astfel că obiectele rămân în deplinătatea atributelor lor inițiale. Doar că, din când în când, o boare ne face să bănuim că în ele s-a mai infiltrat și altceva ori altcineva. Pendularea aceasta între mai multe posibilități, nesiguranța interpretării, cred că dă o forță pereză poemelor mele. Și apoi, desigur, natura e peste tot prezentă ca o amintire a tuturor acestor elemente, ca un vis a tot ceea ce ar fi putut să nu se întâmple. Căci fereastra prin care se vede copacul de afară are cerceveaua provenită dintr-un frate al acestuia și „e trist când arborii și scaunele/ nu se văd unii pe alții”. Cred că această simbioză om-lucruri-natură, sau

altfel spus, slalomul neîntrerupt dintre formele realului asigură mobilitatea viziunii mele despre lume, neînchistarea ei într-o formulă.

Uneori, poezia mea izvorăște și din acea încăpățănare copilărească de a mă ști responsabil de totul. Mă simt adesea un mediator de care lucrurile au nevoie. Copacii din curtea policlinicii, înspre care dă fereastra odăii mele, au nevoie să știe că îi văd și-i trec în poemele mele, spunând despre ei vrute și nevrute. E un spor de imaginație pe care nu mi-l asum din timiditate, dar cu care înzestrez lucrurile dragi mie. Așa că „arborii se-nghesuie la fereastra mea/ e un certificat de umanism fiecare frunză/ care se zbate în lumina geamului”, în timp ce acel cineva care nu mă cunoaște umblă pe străzi, iar „neantul celui ce n-am fost mă invadează”. „Vreau să scriu cu lucruri” spuneam într-o plachetă de prin anii '70 și-mi vine că cred că dorința mi s-a împlinit. A mă lăsa în voia cuvintelor (și ele lucruri ale creierului!), în voia întâmplărilor din juru-mi, a nu preconcepe nimic: iată ce fac de-o bună bucată de vreme. Și sper că nu mă voi opri prea curând...

De la debutul din 1964 și până acum, ați simțit vreodată că literatura este pe locul 2 în plan personal?

Nu. Niciodată. Nici nu-mi închipui o așa grozăvie. A

doua zi după un astfel de gând m-aș urî până la moarte. M-aș considera un trădător. Știați că n-am vrut să am copii și că, după șapte ani de zile, am renunțat la postul de arhitect tocmai ca să-mi dedic tot timpul poeziei? Să cred că acum îmi pare rău? Oricum, nu se mai poate face nimic. Literatura m-a acaparat. Mă ține atât de strâns, că uneori îmi vine să plâng. Mă revolt sau cred că mă revolt. Dar, când mi se dictează sute de versuri, dintr-odată mă liniștesc. Îi jur din nou credință nelimitată. Plastica o concurează de la o vreme. Dar îmi lipsește un atelier și timpul necesar ca să apuc să fac mii de schițe, dicteu plastic absolut necesar pentru a căpăta spontaneitatea pe care o am în poezie. Tot a tapa pe claviatura computerului rămâne postura cea mai comodă și cea mai cunoscută, așa că viitorul... Și totuși, tare-aș mai vrea să pictez. Să am pânze și vopsele din belșug și să mă joc inconștient cu pensula doar ca să văd ce-ar ieși. Visuri, bătrâne, visuri. O editură mai găsești cumva să-ți publice poezele. Dar un Mecena să te-ndoape cu pânze și vopsele, mai va! Așa că, vreau nu vreau, voi muri cu literatura-n brațe. Mi-e spaimă de un singur lucru: să nu mi se sterilizeze inspirația. Doamne, ai milă! Inspirația e singurul meu copil: nu mă lăsa orfan!

Cu Nicolae Manolescu pe malurile Senei

NICHITA DANILOV

Răsfoind cu nerăbdare lista de meniuri pe care un chelner între două vârste ne-o adusese la masă, ne uitam întrebători unii la alții, neștiind exact ce ar trebui să comandăm, când în salon, la 12,30 trecute fix, apăru și dl. Manolescu. Profesorul părea să fie într-o formă foarte bună. Aerul Parisului se pare că-i pria. Afîșînd un zîmbet cordial, președintele ne strînse mîinile, întrebîndu-ne cam ce mai e nou prin România. De fapt, era la curent cu toate noutățile, inclusiv cu starea vremii.

„Vremea e cam cam groasă, spuse el. Mai zăboviți pe la Paris, nu are rost să vă grăbiți să vă întoarceți acasă. E frig, e moină. E urgia de pe lume... Încă o săptămînă va fi tot așa.

spectivei Picasso, organizată de curînd. „Picasso e ca un con-casor. A făcut tot ce-a vrut din arta clasică și cea modernă... A tocat totul și a reclădit lumea din nou. Cu el începe o nouă istorie a artei...”

Auzind pentru a doua oară cuvîntul istorie, am tresărit. Mi-am adus aminte că îmi exprimasem, într-un interviu, o opinie cam nu prea măgulitoare vizavi de *Istoria literaturii* a lui Nicolae Manolescu... Dacă dl. Manolescu m-ar fi întrebat: „Ei, cum rămîne cu bombelul, dragă Nichita? Mai există pata acolo?“, eu eram pregătit să-i răspund: „Există, sigur că există, deși s-a mai atenuat un pic!“.

are o gaură la mijloc... Ei, bine, gaura aceasta se va perinda prin tot Parisul...” Și i-am mai spus: „Gîndește-te cît de ciudat e alcătuit omul. Trupul său e ca un butoi umplut cu gînduri și cu sentimente. Oriunde ar merge, duce cu el toate problemele care-l frămîntă. Și din cînd în cînd, explodează în aer...”

Ne-am așezat la o terasă de pe Montparnasse, unde ne-am cinstit cu cîte o bere rece. Apoi, am pomit din noț de-a lungul Senei. Treceam de pe un mal pe celălalt. În timp ce traversam podul Alexander, l-am rugat să facem un popas.

„Știi cumva pe unde trebuie să se afle domnul Manolescu?“, l-am chestionat.

„Cred că e cu poetul Gabriel Chifu și cu soția lui... Ieri, se oferise să le arate o față mai absconsă a Parisului...”

„În regulă“, i-am zis. Mi-am scos apoi celularul și am format numărul lui Chifu. „Unde sînteți?“, m-a întrebat poetul. „Pe podul Alexander... Dar voi?“

„Și noi sîntem tot pe un pod...” „Domnul Manolescu e cu tine?“

„Da“, răspunse Chifu.

„Poți să mi-l dai un pic la telefon?“

„Poftim, nici o problemă... Domnule președinte, Nichita dorește să vă spună ceva...” Și, imediat, am auzit în receptor și vocea criticului:

„Da, poftim, Nichita... Cu ce-ți pot fi de folos?“

„Stimate domnule profesor, i-am spus. Uitați-vă în ce constă problema... Sînt pe podul Alexander, împreună cu critic Dan Cristea... „Da, parcă am auzit de el... Și?“ „Și, uitați-vă, tocmai am scos din geantă o sticlă de Prigat, pe care am adus-o special din România...”

„Ați băut la Paris Prigat?“ „Nu, Prigat-ul l-am băut în România. La Paris am adus doar sticla... Sticla am uscat-o bine cu feonul... Și...”

„Și?“ repetă criticul.

„Și, după ce am uscat-o bine, am umplut-o cu neant...”

Cum dl. președinte tăcea, am fost nevoit să precizez: „E vorba de cartea mea tradusă în franțuzește. Așa se numește: *Le Neant*. E cu tot cu fotografie. Alături de *Neant*, am pus *Mila sălbatică* a lui Adrian Popescu. În sticlă am mai introdus, de asemenea, și *Căderea lui Mircea Cărtărescu*...”

„Foarte frumos“, spuse criticul, pot să te mai ajut cu ceva?“

„Sigur că da, am răspuns. În dubla dumneavoastră calitate, de președinte și de ambasador UNESCO, ne dați dezlegare să aruncăm neantul în Sena? Vedeți, am precizat, în interior se află și un text simbolic al lui Mircea...”

„Sigur că da, Nichita. Aveți binecuvîntarea mea“.

„Vă mulțumim. O aruncăm acum!“

Am luat sticla din mîinile criticului Dan Cristea și am lăsat-o să cadă în Sena. După ce am auzit un plescăit, am continuat, de data asta doar în gînd, dialogul: „Acum ce facem? Ne aruncăm sau nu s-o scoatem îndărăt?“ Și tot eu: „În fond, n-ar fi rău să provocăm un happening – doi scriitori români se aruncă în Sena... de pe podul Alexander sau mai degrabă de pe podul Mirabeau, cîntat cîndva de Apollinaire...” „Ei, și... crezi că vor deveni mai cunoscuți?“

Parisul vă așteaptă cu brațele deschise. Aici e altceva...”

În timp ce discuta cu noi, profesorul își lepădă în mîinile ospătarului pardesiul său închis la culoare, în contrast cu costumul bej, marcat de dungulițe maronii, croit dintr-o stofă subțire, poate prea subțire pentru vremea de afară. Primăvara pariziană era destul de rece. În ciuda faptului că pe bulevard copacii se pregăteau să înflorească, termometrul nu se ridica mai sus de zece grade. Proaspăt tuns și cu obrăjii bărbierii la sînge, profesorul se așeză vioi la masă, pe scaunul din mijloc, întrebîndu-ne, pe un ton vesel, apăsător familiar:

„Ei, v-ați decis, fraților... Ce comandăm?“

„Nu ne-am decis, excelență, am exclamat. Sîntem într-o dilemă...”

„La Paris nu există timp pentru dileme. Aici predomină spiritul cartezian...” „Dumneavoastră ce luați?“

„Eu m-am decis înainte de-a veni aici: biftec tartar, cu frunze de salată, iar ca desert o înghețată L'Angelys, cu aromă de migdale și Armagnac. E delicioasă, stimulează digestia și îți crează o dispoziție de zile mari...”

Nu știu de ce, dar biftecul tartar nu mă atrăgea. Nu suport mîncărurile în sînge. Inclusiv cele de ordin literar. Înghețata însă mă atrăgea. O clipă am stat în cumpănă: aveam de ales între aperitiv (supă de vacuță franțuzească) și desert... Deși visam la înghețată, în spirit de frondă, am comandat supă. Iar pentru felul doi - o mîncare de morun.

Dl. Manolescu făcu o grimasă. Era un om pățit. Supa s-a dovedit a fi indigestă. Iar mîncarea de morun, un amestec de oscioare, coji de măslină și piure de legume. Noroc că vinul a fost bun. Un Chateau Grandefort, de culoare purpurie. Același pentru toată lumea.

Am ridicat paharele și am ciocnit, încrucișîndu-ne mîinile deasupra mesei. Cineva a toastat:

„Pentru turnul Eiffel!“

Iar un alt glas a completat:

„Pentru Istoria literaturii...”

Golirăm paharele. Combinat cu vinul, gustul morunului începea să se mai dregă în stomac. Supa, însă (din care nu gustasem decît două linguri), începea să-și facă de cap. Nu mă simțeam prea confortabil, așa că mi-am mai turnat un pahar de vin. Cu fața brăzdată de cute adînci, profesorul aruncă o privire cercetătoare asupra locului unde mă aflam, încruntîndu-și ușor sprîncenele stufoase. Conversația se învîrtea în jurul crizei, a cotei de popularitate a președintelui Nicolas Sarkozy și a retro-

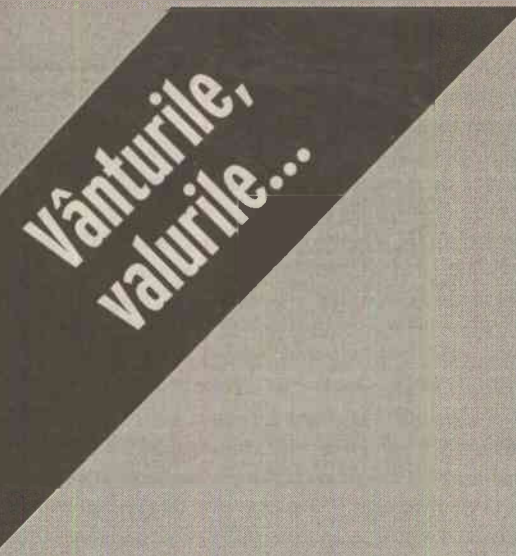
...Nu avea nici un rost să ne stricăm buna dispoziție pentru o dispută literară trecătoare. Ne-am despărțit în termeni amabili. Noi am plecat spre Notre Dame și Centrul Pompidou, iar dl. Manolescu s-a îndreptat spre reședința sa de ambasador UNESCO. A doua zi, dimineața, am vizitat basilica Saint Denis, iar spre prînz, împreună cu criticul literar Dan Cristea (un boier!), am plecat să hălăduim pe malurile Senei. Parisul avea pentru noi efectul unui drog: ne aducea într-o stare de exaltare. Ieșind dintr-o gură de metrou, nu m-am putut abține să nu-i spun:

„Existența e ceva fantastic. Pornești de la un amănunt și intri într-o nebunie.”

Criticul mă privi cu nedumerire.

„Ce vrei să spui?“, mă întrebă.

„Uite, vezi, în fața ta ai o pereche de ciorapi. Unul dintre ei

Parodii

de Lucian PERȚA

Claudiu Komartin

IUBESC ACEL ORAȘ

aș vrea ca acest poem să fie publicat mâine în cât mai multe reviste, din cât mai multe orașe, ca să se poată spune :

„păpușar, păpușar, dar combate bine, asta combate bine, dom'le !”

aș vrea ca tu să auzi asta, muza mea, și să-mi reduci pentru asta regimul de insomnii și de scris din greu,

iar cu o să iubesc acel oraș care, primul, va avea ochi de filozof să mă vadă, și va boteza cel puțin o stradă cu numele meu.

Titlul nu trebuie înțeles ca o încercare de ponegrire a lui Cioran. Nu am intenția de a-l defăima pe eseistul român. În fond, s-au spus atât de multe enormități despre el, încât textul de față, chiar dacă s-ar vrea unul malițios, nu poate adăuga nimic nou. De aceea, deși sună critic, titlul are valoarea unui bilanț. E vorba de a face bilanțul celor citorva detalii biografice care fac din Cioran o ființă eminentamente scindată: o ființă ruptă în două. Cioran a fost prin excelență o ființă dedublă, propriul său Doppelgänger, un deghizat care a tras după el un *alter ego* interior, dar un *alter ego* care era opusul celui vizibil. Iată de ce slăbiciunile lui Cioran sînt, de fapt, niște sciziuni ale ființei sale. Genul acela de rupturi pe care le purtăm toată viața în noi fără să cutezăm să le divulgăm cuiva. În cazul lui Cioran, avem de-a face cu patru sciziuni.

Prima sciziune este de ordin istoric: Cioran a trăit 30 de ani în România și apoi, fugind de represiunea antonesciană în ianuarie 1941, a rămas pînă la moarte în Franța. Așadar, avem de-a face cu un om a cărui viață numără două etape cu totul diferite. Asta înseamnă că, o dată cu stabilirea la Paris, Cioran a schimbat macazul vieții și s-a străduit să-și recompună identitatea socială. Frica de a nu i se imputa trecutul politic l-a urmărit toată viața, silindu-l mereu la o expectativă discretă și temătoare. De aceea, strădania de a-și reface viața pe alte coordonate nu i-a reușit decît parțial și în nici un caz în plan biografic. De fapt, omul pe care îl au în minte occidentalii atunci cînd vorbesc despre Cioran este o ființă a cărei biografie s-a încheiat o dată cu sfîrșitul celui de-al Doilea Război Mondial. În Franța, Cioran nu a avut o biografie propriu-zisă, adică o viață socială, încărcată cu întâmplări mai mult sau mai puțin semnificative, pe care să le poți povesti într-o carte. La Paris, viața lui Cioran a îmbrăcat invariabil forma reclusiunii, a încercării de „a se da la fund“, de a trăi cît mai retras și cît mai ferit de farmecele ideologiei care era atunci dominantă în Franța: epidemia marxistă. Într-un cuvînt, a trăit printre cărți și printre autori clasici, ferindu-se mereu de ochiul mass-mediei. Dar încăpățînarea cu care fugea de interviuri și graba cu care refuza premiile nu veneau dintr-o modestie aparte, ci din teama de represalii politice. Îi era teamă ca, devenind persoană publică, să nu fie supus răzbunărilor de care avuseseră parte Vintilă Horia, Mircea Eliade sau Lucian Blaga. Prefera s-o ia înaintea supraveghetorilor ideologici, ocolind ocaziile în care ar fi putut deveni victima execuțiilor sim-

CREIERUL LUI PIRANESI

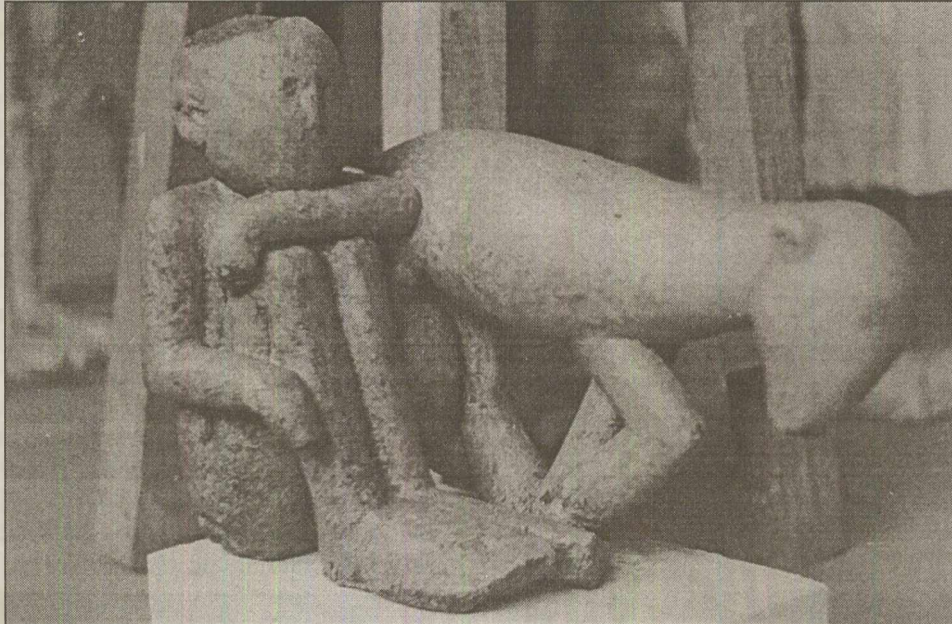
Slăbiciunile lui Cioran

SORIN LAVRIC

bolice. Și, astfel, se pedepsea singur, supunându-se unei clandestinități consecvente.

A două sciziune este că, neputînd să-și verse frustrările asupra semenilor – din aceeași teamă de a nu da naștere atacurilor mediatice –, le-a dat drumul în scris. În loc de adversari în carne și oase, Cioran și-a ales drept inamici pe Dum-

oare justificată față de nazism, își făcuseră o profesie de credință din a închide ochii la crimele comunistilor. Nu știu dacă putem intui ce se întîmpla în sufletul lui Cioran atunci cînd, văzînd lamentabila prestație a lui Sartre din anii '50 – mă gîndesc la iresponsabilul militantism comunist la care se preta autorul **Ființei și nean-**

nezeu, universul, omenirea și tot ce ar fi putut să reprezinte un motiv de încredere în viitorul speciei umane. Și, astfel, neputînd să se războiască la propriu cu adevărații lui dușmani, s-a luptat cu efigiile lor: cu concepte, simboluri și credințe umane. Mai mult, s-a dezis de valorile în care credea în tinerețe și le-a îmbrățișat pe cele pe care le detestase pînă atunci. Pe scurt, a făcut tot ce a putut ca să supraviețuiască într-o lume în care nu avea unde să fugă: dacă se întorcea în România, ar fi murit în închisoare, dacă făcea carieră în Franța, ar fi fost linșat ideologic.

De fapt, istoria l-a pedepsit fără voia lui, silindu-l să trăiască într-o Franță asfixiată de marxism și populată cu intelectuali care, dintr-o

tului –, ce se întîmpla, așadar, în sufletul lui cînd își amintea că, în timp ce Sartre delira pe seama idealurilor marxismului planetar, România era sub ocupația armatei sovietice, iar Noica, Vulcănescu sau Arșavir Acterian se aflau în detenție politică. Dacă există o judecată imanentă a istoriei, o judecată grație căreia fiecăruia i se dă încă din timpul vieții pedeapsa cuvenită faptelor sale, atunci, pentru Cioran, această pedeapsă a constat în supliciu pe care l-a îndurat văzînd cît de naivi, de creduli și de orbi puteau fi intelectualii francezi în materie de utopie comunistă. Nu e o plăcere să trăiești într-o țară care e stăpînită tocmai de ideologia împotriva căreia ai luptat în tinerețe.

A treia sciziune e strict psihologică. Există un contrast izbitor între înfățișarea afabilă, politicoasă, ba chiar mucalită a omului Cioran și veninul mizantropic al scriitorului. Altfel spus, între ipostaza mondenă și cea livrescă a ființei sale se cascadează o veritabilă prăpastie. În plus, orice scriitor are un orgoliu supradimensionat, un excesiv amor propriu. Cioran nu făcea excepție. De aceea, e ușor de intuit ce dramă a trăit neputînd să-și aline vanitatea prin ecouri de recunoaștere publică. Cioran a trăit ca un troglodit, suspendat într-o mansardă pariziană și întreținut de o femeie providențială (Simone Boué), fără ca dorința sa de glorie culturală, care este condiția *sine qua non* a oricărei personalități sănătoase, să și-o poată vedea împlinită. A trăit pocăit și resemnat, precum un actor silit să joace comedia modestiei și a mefienței față de onorurile publice, cînd, de fapt, ar fi dorit din toată inima să fie aplaudat la scenă deschisă.

În fine, a patra sciziune ține de sfîrșitul vieții sale. Așa cum în Occident a rămas nu atît din ambiție culturală, ci fiindcă nu avea încotro, căci în România ar fi fost omorît foarte repede, tot așa, după 1989, a simțit că e zadarnic să-și mai revadă țara. Așadar, chiar și atunci cînd a avut posibilitatea să revină, nu a făcut-o. Primul motiv ține de scîrba pe care i-o insuflau noile autorități politice din România. Ca intelectual obligat să trăiască în exil din cauza unui comunism a cărui apariție o contemplant în calitate de martor viu, Cioran nu putea fi păcălit de glazura democrată a lui Iliescu. Tot așa cum noi astăzi nu putem fi păcăliți de fizionomia împăstată de grăsime a lui Vladimir Voronin, liderul Basarabiei. Cioran era prea pățit ca să mai dea credit unor comuniști din eșalonul doi al fostei puteri. Al doilea motiv este că Cioran evita dezamăgirile și-și menaja amintirile: știa prea bine că România lui, cea pe care o purta în suflet, nu mai avea legătură cu țara ieșită de sub teascul totalitarismului comunist: o Românie desfigurată, cu o populație abrutizată de spaime și lipsuri. Prefera, așadar, să nu vadă proporțiile urîțirii pe care o săvîrșiseră comunistii, alegînd să nu-și mai vadă niciodată Rășinariul copilăriei și nici Bucureștii studenției. Alea, deci, să moară rupt în două, cu o jumătate a ființei marcată de originea românească și cu cealaltă jumătate impregnată de exilul parizian.

Acesta a fost omul Cioran: o ființă ruptă în două, care nu a mai apucat să-și vadă jumătățile adunate la un loc. <<

CARTEA STRĂINĂ

PETER L. BERGER

Redeeming Laughter

The Comic Dimension of Human Experience

La drept vorbind, în ciuda titlului cu ușoare nuanțe „noologice“, cartea lui Peter Berger nu restaurează reputația, onoarea sau valoarea niciunui răs, dacă despre acest redeem este vorba. Ba, mai mult, autorul își asumă în prefață drept glumiță un diletantism spumos, dar pe care îl reneagă – involuntar, dacă îl credem pe cuvînt – prin erudiție și calm teoretic.

Fapt observabil în multe scrieri cu așa o temă (Bergson, Sully, Freud), cartea lui Berger începe prin a nu lăsa loc de îndoială vizavi de câteva chestiuni. Întâi, conchide păgubit că orice investigație a comicului sfârșește inevitabil prin a-i tăia din avînt, prin a lua în serios un fenomen în sine rizibil, a demara, deci, ab initio cu o oarecare artificialitate. „Analizing humor is like dissecting a frog. Few people are interested and the frog dies“, spunea scriitorul american E.B. White. Apoi, încă o supratemă a genului, toată lumea trebuie să fie de acord că umorul și comicul sunt chestiuni esențiale, vitale, frumoase și interesante, că sunt indispensabile culturii și „ubiquitous in ordinary, everyday life“. Minunat, trecem acum la partea teoretică.

Meritul lui Berger este acela – aș spune, tipic sociologic –

De ce râde Budha?

OCTAV-EUGEN POPA

de a sintetiza pe-ndelete și de a face un pic de ordine între conceptele și teoriile cu privire la comic. Mi-e imposibil să reiau aici traseul minuțios al autorului, cu atât mai puțin locurile mai subtile în care poate lucrurile merită discutate. Să punctăm, totuși, câteva cotituri în traseul ideii de comic.

Dacă Antichitatea opune răsului rațiunea și realitatea (o idee în sine corectă, dacă n-ar fi fost investită cu nuanțe negre și indezirabile), Evul Mediu opune răsului gândul creștin, alimentați de observația că nicăieri Hristos nu ar fi fost menționat rîzînd. Erasmus din Rotterdam „is the first to imagine a full-blown comic world all upside down“ în celebra lucrare tradusă (cu un titlu incorect) în românește „Elogiul nebuniei“. Comicul devenise posibil, permis, ba chiar dezirabil, căci tot Erasmus aduce pentru prima dată ideea că acesta ar oferi o viziune mai profundă asupra vieții și naturii lucrurilor. De aici, începe o frenezie de teorii despre umor, unele mai deștepte (Descartes, Hutcheson, Kant), altele mai puțin deștepte (Moliere, Thomas Hobbes, Hegel), cert este că, pînă la urmă, direcția generală s-a bifurcat în „teoria incongruenței“ și „teoria degradării“. În 1918, un filozof venind pe urmele lui Kierkegaard a descoperit că cele două nu se contrazic, ci se completează prin subsolul „observării unui contrast“ și, de-atunci, lumea a devenit mai împăcată și mai amuzantă.

Dincolo de această istorioară adnotată sociologic (din care lipsesc inexplicabil James Sully și Harald Hoffding, iar Freud apare doar sporadic), Berger aduce câteva repere noi, de care cititorul se poate agăța liniștit pentru niște piste interesante. Întâi, aplică teoria lui Alfred Schultz din „On Multiple Realities“ cu distincția dintre *paramount reality* (să-i zicem „realitatea extremă“) și *finite province of meaning* (intruziuni,

interludii, hiatusuri în care apar „alte realități parțial autonome“: sacral, sentimentul estetic, experiența sexuală [sic!] ... sau comicul). Această intersecție teoretică are avantajul că poate explica multe lucruri, inclusiv paradoxul bergsonian al răsului, în același timp, ca o corectare a unei neatenții a vieții și ca o sesizare a unei atenții a spiritului.

Apoi, ceea ce dă poate partea cu cea mai mare consistență, Berger încearcă o „teologie a comicului“, o tentativă nu foarte departe de saltul pe care l-a încercat și Kierkegaard folosind ironia ca treaptă pentru credință. Orișicum, baza este solidă. Biblia este, de altfel, plină de simbolistica precreeștină a comicului (chiar dacă gândul creștin rămâne unul teribil de ne-umoristic): Iisus intră în Ierusalim urcat pe un asin („a well-known ancient association with folly“), soldații romani îl iau în derădere, este un străin, un homeless precum orice bufon, este un individ fără vreun „formal learning“, care reușește să „overcome the worldly wisdom“.

„The ultimate relation between humor and faith is derived from the fact that both deal with the incongruities of our existence. Humor is concerned with the immediate incongruities, faith with the ultimate ones“. Așadar, de ce râde Budha? Pentru că a reușit să construiască o contra-lume, diferită și separată de aceasta, în care toate tragediile, toată teroarea și, într-un general ontologic, tot poate fi tratat cu un surâs condescendent pe fundalul unei înțelegeri *out of the box* a existenței. Sociologic vorbind, deși va suna ridicol, Budha a reușit o „distanțare de rol“ – termenul îi aparține, cred, lui Weber și desemnează acea atitudine detașată, reflexivă și îngăduitoare pe care indivizii (doar unii) o reușesc vizavi de universul lor. <<

Povestea cumetrei Gurton cântată de Răzvan Diaconu

MIRCEA GHITULESCU

Celebra farsă medievală engleză *Acul cumetrei Gurton*, jucată în secolul lui Shakespeare, este pusă pe muzică la București cu șase secole mai târziu de Răzvan Diaconu. Toate aceste „anomalii” se petrec la Teatrul Masca, în Militari, sub ochii larg deschiși ai lui Mihai Mălaimare, fondatorul, directorul general, regizorul, actorul și deputatul teatrului, care semnează și adaptarea/scenariul după naiva canava medievală. Vecina Gurton, nevasta lui Hodge cel cu pantalonii rupți în cur (pardon, dos, ne avertizează Olga Delia Mateescu - Cumătra), pierde o sculă foarte importantă în cultura tradițională: un ac din care ea își câștigă existența fiind croitoreasa satului. Dar acul înseamnă înțepătură și asta spune mult. Pentru a se distra, oamenii pornesc în căutarea acului în carul cu fân. Bufonul Diccon (rol interpretat de bucălatul Aurel Sorin Sandu) lansează știrea că acul a fost furat de doamna Chat, vecina dușmănoasă a cumetrei Gurton, un pic mai zburdalnică. Scandalul cuprinde toată comunitatea, motiv pentru Răzvan Diaconu să compună splendide partituri corale, care te mută în Verdi și, de acolo, în teatrul muzical de pe Broadway. Toată lumea „râde, cântă și dansează”, cum se numea un film sovietic, iar Ioana Macarie face ca spectacolul să fie energic prin coregrafie. Mihai Mălaimare nu este, aici, doar regizor și actor, ci și conducătorul de joc, sufletul, să zicem, al acestei *commedia del arte* pe muzică de operetă. Nu suntem pe Broadway, ci, cum spuneam, în Militari, pe Uverturii-way unde s-a instalat Teatrul Masca într-un fost cinematograful. Te-ai fi așteptat ca teatrul să înlocuiască filmul după ce adepții cinematografului au decretat moartea teatrului? Nu, desigur. Sala mică și incomodă creată de Mihai Mălaimare era neîncăpătoare. „Teatrul pentru toți”, pe care artistul îl face cu note din ce în ce mai distincte, combinând pantomima cu muzica și dansul, ne conduce răsând către sursele inocente ale comportării teatrale, acolo unde fiecare gest trebuie subliniat pentru a fi diferit de realitate. În fiecare clipă ți se atrage atenția că nimic nu este adevărat, ci teatru adevărat. Gesturile amplificate, mimica exagerată, pașii suciți, ochii holbați, Mihai Mălaimare pare atât de deștept încât nu-i vine să creadă că este și talentat. Este un fel de Costache Caragiale, care a fost atât de ambițios încât a ajuns director al primului teatru național din Valahia, doar că, între timp, Capitala s-a mutat în Militari. Ce se mai vede pe scenă din ce nu ar trebui este aerul de șef exprimat prin personalul auxiliar numeros, care nu te lasă să intri la spectacol de capul tău. Experiența parlamentară a acestui artist politician i-a folosit în negativ. El nu doarme asemenea colegilor parlamentari, ci este, dimpotrivă, hiperactiv. Figura lui specială, greu de întâlnit, vocea bună, puternică („ca o trompetă”, spunea Alexander Hausvater) încasează șuturi cum se obișnuiește în acest gen de spectacole populare, dar și oferă. Din păcate, doar bietului motan, care, de fapt, este personajul principal al spectacolului. Este un actor în costum de motan (Răzvan Teodorescu, altul, nu academicianul), dar asta nu ne surprinde, pentru că secretul teatrului pe care îl face Mihai Mălaimare este combinația stilurilor: oameni și marionete. Totul se face cu un simț ieșit din comun al parodiei, un gen ironic din ce în ce mai util, pentru că nimic nu este adevărat dacă nu ți se pare. Doar Ana Maria Pâslaru (Chat, vecina lubrică a cumetrei Gurton) îl poate imita pe Mihai Mălaimare, dar o face în stil atât de credincios de parcă l-ar iubi. Și, totuși, în stil feminin, cu mimică largă, la vedere, imposibil să nu remarci. Olga Delia Mateescu, dimpotrivă, imită stilul, nu omul, parcă anume să se vadă imitația. Important este că lumea se distrează la bastonade, cucuie, șuturi sau aluzii porcoase bine ascunse și dizolvate în multă muzică bună. «

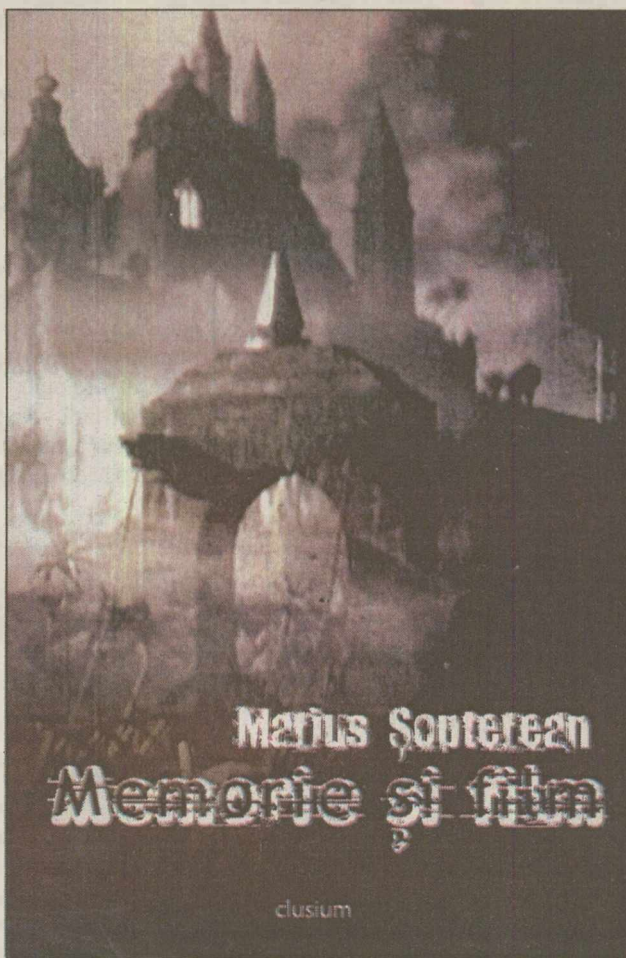
Utopia și memoria - personajele filmului

CĂLIN STĂNCULESCU

Un fabulos contur al efemerului îmbracă utopia în accepția marelui cineast polonez Krzysztof Kieslowski, cărui regizorul Marius Șopterean îi dedică o substanțială monografie apărută la editura UNATC-Press.

O operă construită în mai puțin de trei decenii va deveni un punct de referință nu numai în analiza cinematografului polonez, dar și în interpretarea unei personalități creatoare, capabile să filtreze sensibilitatea societății, a omului simplu cu visele, cu speranțele, cu iluziile, cu iubirile și cu singurătățile sale. Opera lui Kieslowski nu este atât de marcată politic precum cea a lui Wajda, Skolimowski sau Holland, afirmă cu inteligentă intuiție analitică Marius Șopterean, care propune cititorului său un amplu buchet de sugestii referitoare la titlurile operei, începând cu documentarele sale. Dincolo de necesarele și documentatele incursiuni în istoria filmului polonez, Marius Șopterean atrage atenția asupra capacității cineastului de a reda expresiv neliniștile filozofice legate de configurarea lumii poloneze, în experimente unde ficțiunea se mixează organic cu realitatea documentară. Trecerea la filmele de ficțiune marchează în analiza autorului român valorile perene ale stilisticii regizorului polonez circumscrise unor valori precum Conștiință, Absență, Disperare, Libertate, Alegere, Moarte.

„Decalogul”, „Dubla viață a Veronicăi” și trilogia „Trei culori – Albastru, Alb, Roșu” ocupă majoritatea demersului analitic al lui Marius Șopterean, care demonstrează cu eleganță și precisă argumentație multiplele și profunde sensuri ale capodoperelor kieslowskiene, cu reflexe pertinente în religie și filozof domenii referențiale *sine qua non*.

Stranie, vizionară, metafizică, completă și unică – opera lui Krzysztof Kieslowski are parte de un exeget avizat, care descoperă, dincolo de motivele esențiale ale cineastului, atributele perene ale unei contribuții decisive la ecosistemul cultural al umanității. Dar, de la utopia cinematografică poloneză, autorul nostru se oprește la fascinantul domeniu al memoriei, consacrandu-i un prim volum, subintitulat „Introducere în stilistica și istoria spectacolului cinematografic”.

„Memorie și film” este o antrenantă și documentată culegere de eseuri, 33 la număr, dedicate marilor personalități ce au scris istoria celei de a șaptea arte, de la Lumiere și Melies, de la Griffith, Stroheim și Eisenstein la Renoir, Welles, Capra, Curtiz și Jean Georgescu. Acolada temporală cu-

prinde primii 55 de ani din istoria cinematografului, iar profesorul de cinema Marius Șopterean nu se mulțumește a scormoni doar în biografia autorilor comentați, ci face o risipă scilicitoare de argumente pentru a demonstra valorile de pionierat, atributele de întemeietori de școală, unicitatea unor autori fără de care cinematograful n-ar fi devenit atât de rapid arta cu cei mai mulți spectatori. Demersul analitic al autorului nu este doar sincron cu marile evenimente din istoria curentelor estetice, ci și diacronic, în vederea stabilirii unor priorități necesare într-o lume a unei arte extrem de dinamice, plină de surprize și, nu în ultimul rând, populată de strălucite personalități. De o atenție deosebită se bucură și câteva cupluri de cinești regizor-actor, în care ultimul potențază sensurile și subtilitățile unor opere de referință din istoria filmului, cum ar fi Al Jolson, Bette Davis și John Wayne. Geneza operelor, amănuntele unor producții controversate, informațiile inedite, greu de găsit chiar în biografiile unor cinești destul de cunoscuți, fac lectura pasionantă nu numai pentru cinefilii înrâiți, ci chiar și pentru specialiști. Susținut de o densă bibliografie, Marius Șopterean ne oferă cu primul volum din „Memorie și film” o lectură fascinantă, greu de ocolit pentru cei ce vor într-adevăr să înțeleagă subtilitățile reale și sensurile profunde ale operelor majore din istoria filmului. Volumul întâi a apărut în excelente condiții grafice, la editura Clusium, din Cluj-Napoca. Așteptăm cu nerăbdare și celelalte volume... «

Păpușa fără un ochi privea la priapicul Charles

HORIA GÂRBEA

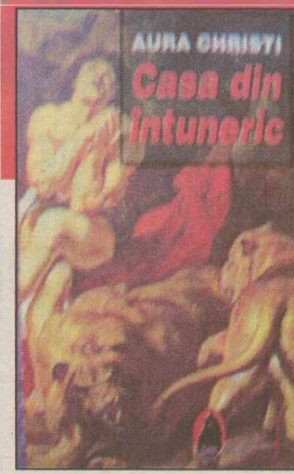
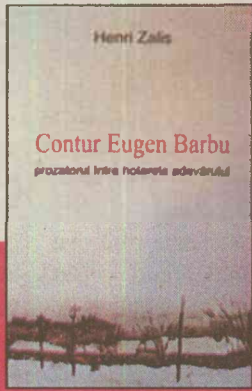
Am scris despre **Istoria condensată a literaturii române**, de H. Zalis, mai multe articole binevoitoare, pentru că strădania sa mi se pare stimabilă și, cu toate scăderile și omisiunile, este rezultatul unei munci grele și cinstitute, departe de a merita, cum i s-a atribuit prin anchete, calificativul de „cea mai proastă carte a anului”. Nu că mi-ar fi convenit postura de autor de proză scurtă în care mă „condensează” H. Zalis în **Istorie**, ignorându-mi dramaturgia. Când a publicat un fel de jurnal, H. Zalis mi l-a oferit, dar punctul meu de vedere a fost, cu toată simpatia, mai rezervat. Mai ales pentru că, pe alocuri, frazele sale nu păreau prea inteligibile, ci, voit sau nu, obscure și chiar fără sens. Puțin vexat, dl Zalis mi-a dăruit și **Contur Eugen Barbu**, subintitulată hotărâtor: **prozatorul între**

hotarele adevărului. Ca să mă convingă. Ei bine, nu m-a convins. Întîi, volumul este nesistematic. Cine ar vrea să afle „adevărul” despre E. Barbu, fie și depre „contur” (de ce, oare, H. Zalis nu vrea să treacă spre miez?), nu va înțelege nimic. Opere omise, altele tratate rapid și neconcludent. Mult mai bine apare „conturul” autorului **Gropii** în fragmentele memorialistice din volumul anterior. Apoi, mai grav, pentru că, în continuare, frazele lui H. Zalis, dacă au o semnificație și o construcție logică pentru autorul lor (presupunînd că altfel nu le-ar fi scris), pentru un cititor obiectiv par lipsite de aceste însușiri. Cîteva exemple din sumedenia la îndemînă. „**Triunghiul Principele-Evanghelina-Ottaviano urmează în mod necesar**

forma unei constelații”. Ce-i asta? Oricare trei elemente, fie și stele sau personaje, care nu sînt colineare formează un triunghi. Accesul la esența portretului (...) încadrează drumul Principei spre dispariția fizică. Cea morală rămîne întrepătrunsă cu destinul oricărui vanitos execrabil... Cine are acces la esența portretului? Principele? Și la al cui portret? Cum un element unic (accesul la...) poate „încadra” ceva? Ce legătură are esența portretului cu dispariția fizică? Dar dacă Principele „dispare fizic”, cum prețios - ca mereu - se exprimă H. Zalis (mai concret: e lichidat, ucis, dă ortul popii, se cară pe ceea lume!), ce relație este

Henri Zalis
Contur Eugen Barbu
Editura Bibliotheca, gen imprecis

între această dispariție și „rămînerea” celei morale „întrepătrunsă cu destinul”. Asemenea fraze abundă și fac cartea ilizibilă. Despre un personaj, Barbu „răsucesce o poză de substituție”. Adică? Scriitorul relatează ce impresii făcuseră cadavrele aduse în pagină ca victime, dintre care cele mai multe explică legătura cu ipocrita ceremonie justițiară. Cadavrele sau victimele explică? Și cui? Cine are legătură cu ceremonia? „Multe” sînt impresiile sau victimele (cadavrele)? Cum la fiecare frază apar asemenea imprecizii, lectura textului creează iritare și provoacă, în chip necesar, abandonarea ei. Rămîne regretul că, probabil, H. Zalis chiar ar fi putut scrie ceva inteligent/inteligibil despre viața și opera lui Barbu.

AURA CHRISTI
Casa din întuneric
Editura EuroPress, roman

Nu de azi, de ieri, în poezie, proză, eseu, Aura Christi combate fără încetare și – spun criticii – cu rezultate tot mai bune. Cititorii se bucură și ei, pentru că, după lirică, mai greu accesibilă, scriitoarea abordează acum tot mai des romanul, gen, în teorie, mai popular. Dar stați!

Romanul Aurei Christi nu este o etalare de frivolități, iar dacă vom găsi scene erotice bine făcute, ele vor fi justificate prin dialoguri cu substrat filozofic. **Casa din întuneric** (titlu tip Conan Doyle) e un roman psihologic, un roman de personaje. Spre deosebire de Rebreanu, de pildă, Aura Christi nu are treabă cu gloatele, ci numai cu individualitățile, unele foarte speciale. Personajul central, Matei, abia adolescent, aflat la terminarea liceului, are și maturitate, și lecturi, nu mai puțin decît Erika, iubita lui trecătoare, ea mai coaptă, mai experimentată, totuși foarte tînără. Cei doi vîrstnici, cu pretenția de a le deveni tinerilor, mai ales lui Matei, învățători sînt Semion Ruda și Grig, bunicul lui Matei, iar aceștia au, de asemenea, porniri filozofice și didactice, o vastă cunoaștere a lumii. Însă ei găsesc în tînărul Matei un partener de dialog serios, aproape egal. Grig e și artist, el se ține de paradoxuri și în ceasul morții: „moartea e veșnic vie”, dar Matei promite mai mult. După ce Grig moare (era să zic „crapă”, deși artist, e cam antipatic, cam emfatic), Matei se duce să cunoască Grecia împreună cu mentorul său Semion Ruda cu care se... hm, hm!... sugerează că ar avea o relație mai intimă, așa... ca de la maestru la discipol. Aurei Christi îi place să marcheze interjecțiile, hohotele și mîriiturile din gîndurile lăuntrice ale personajelor, deci nu vād de ce eu... hi-hi-hi... așa avea rețineri! Ce-i important e că romanul te prinde, te duce cu el, personajele și relațiile lor, deși complicate, se rețin. E în carte multă psihologie, mai puțină viață, personajele sînt voit devitalizezate o vreme, pentru a se lansa apoi în elanuri vitale. Deși oamenii vorbesc în particular excesiv de ceremonios, ca la seminar, cu „iartă-mă că intervin” etc., dialogul e viu și stîrnește interes. Cîteva inadvertențe (orașul Victoria, despre care se repetă că ar fi în Nord, e fix în centrul țării) și unele improprietăți lexicale nu au nicio importanță într-un bilanț, evident, pozitiv. Față de alte romane ale sale, Aura Christi se situează la un nivel net superior.

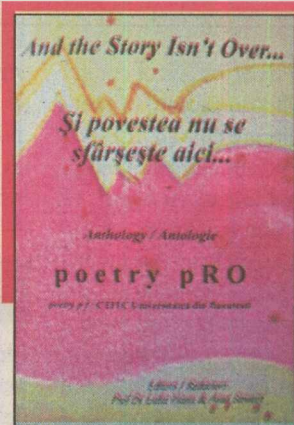
ANGELA FURTUNĂ
Pelerinul din Aqualong
Editurile Vinea și Integral, poezie

Ipătescu înainte de a îmbrățișa idealul și a deveni căzușe? Poezia autoarei sucevene este la fel: abundentă, furtunoasă, realizată în ciuda prejudecății că un text trebuie să aibă început, mijloc și final. Cantitatea de cuvinte e uriașă pentru că „textul se scrie singur/ ca un puls regăsit/... - din genul acela de victorii asupra neantului (formînd) o literatură autocefală/autonomă/autolitică/autistă”. Priapicul Charles e „Bukovski americanul (care) se ungea cu rahatul poeziei”. În timp ce ăllalt Bukovski, Vladimir, disidentul, prevestea că o să curgă sînge „din mutrele de căcat ale dinozaurilor/din mucii uscați”. Aluviunea textelor se prăbușește peste cititor ca un mal de pămînt noroios în care există și, cuvînt predilect la poetă, o fracțiune semnificativă de căcat. Geofiziciană de formație, Angela Furtună știe că toate chestiile care încep cu geo – din țărîna venim – au o componentă fecaloidă. Din coasta bărbătească a Evei, la Angela Furtună s-au clonat cel puțin 16 coaste așa că Pele-

rinul din Aqualung – un Cîmpulung acvatic, nu? – este însăși autoarea care, cu pelerina pe pelerină călcînd, trece de la prima sută de texte la a doua și așa mai departe. Excelente sînt ilustrațiile de Păuna Dumitrescu, infamă ideea, împotriva căreia nu încetez a mă burzului, de a „centra” textele, toate textele, ca pe un afiș. Dacă nu apărea computerul cu opțiunea „center”, ce naiba se făceau poezii? Din Angela Furtună se pot reține versuri și aforisme – „cele mai mari victorii sînt chiar acele jocuri în care ai fost înfrînt” –, dar ea nu asta își dorește, ci să abată sîngele „ploaie deasupra capului” cititorului, să basculeze pe țeasta lui poezia cu toate ingredientele sale cînd cuvîntul se golește de mațe sau le golește el asupra lui, a noastră. „Așa începe să rumineze în mine poezia dormandă” plusează poeta care „în fiecare text bun vād un ghem de fire înfășurate în jurul unei pulsații”. Cu ghele și firele încolăcite în obsedat doar de propriul discurs, Angela merge, vorba filmului, mai departe. Prea departe?

Pentru Angela Furtună activismul cultural este mai mult decît o religie, este un fanatism. Cu forță de uragan, poeta face parte din comisii, comitete și asociații care apără limba română (împotriva cui?), poezia, cultura în general. Angela nu este o Furtună, ci un ciclon turbionar (da, e pleonasm, domnule Gelu Negrea, dar dă bine!) de cărți și articole, cu sute de mii de referințe pe internet și zeci de pagini personale și bloguri, din care, însă, supremă cochetărie, cel mai înversunat căutător nu-i poate afla anul nașterii. E într-un fel normal, căci Angela Furtună s-a născut în revoluție și o dată cu ea. Ce contează ce au făcut Madame Roland sau Ana

And the Story Isn't Over/ Și povestea nu se sfîrșește aici... Antologie bilingvă de poezie britanică
poetry p /CTITC
Universitatea din București,
Editori Lidia Vianu și Anne Stewart

Poeți și traducători, mai exact 49 și 46, dintre care unii și pe un CD anexat lucrării, se adună

într-un volum datorat mai ales masteratului de limba engleză pentru traducerea textului literar contemporan, condus de Lidia Vianu, și sînt cei care oferă cititorilor români poezie de limba engleză de strictă contemporaneitate. Proiect foarte ambițios și dificil, realizat impecabil. Tinerii traducători cunosc perfect, se vede clar, limba engleză și mulți dintre ei sînt performanți și în dificila limbă română, pe care nu toți românii o știu atît de bine cum s-ar crede. Le mai trebuie să se perfecționeze în limba poeziei, care e puțin diferită de cele două și cea mai dificilă din toate trei. Pentru asta, un asemenea exercițiu de traducere poetică este salutar. La începutul lunii aprilie, volumul și CD-ul au fost prezentate la un festival din Anglia, la Middlesex University, într-un workshop despre traducerea poeziei, la care au participat o parte din poezii antologate și traducătoarele Elena Nistor și Lavinia Zainea. Traducerile reciproce de poezie contemporană vor continua, fiind în pregătire un volum editat de prestigioasa Arc Publishers, ce va conține poezie românească de ultimă oră, în versiune engleză.

Acum câțiva ani făcea senzație o descoperire arheologică de excepție în sudul Egiptului: într-un mormânt copt din secolul întâi al erei noastre se păstrase, în condiții destul de bune, o carte de lemn cu file din scândurele cioplite, cu pictograme destul de bine păstrate. Pare a fi nu doar prima „carte” care încet-încet va înlătura papirusurile, ci și o traducere, printre primele, a Evangheliilor. Fiind mai veche decât traducerile din greacă și armeană, cartea a stârnit un interes deosebit și printre teologi, paleolingviști și istorici, dar pe mine m-a tulburat pentru că era, de fapt, prima carte-obiect cunoscută. Am trăit, mental, mărirea și gloria cărții ca mediu de comunicare incomparabil; în zilele noastre, am apucat să asist la revenirea ei în rolul de obiect.

În cantitate „de masă” cărțile au apărut, desigur, mult mai târziu. Pergamentul nu se preta foarte bine la formatul carte, așa că s-a recurs la pielicele de miel nenăscut: se sacrifică oaia înainte de a naște, se recupera pielea mielului și din ea se obține cel mult o filă de Biblie. Imaginați-vă ce turme au fost sacrificate pentru mii de pagini. Un stup și treizeci și cinci de capre reprezintă prețul cerut (dar și plătit) la 1645 pentru un volum. Adiacent, s-au dezvoltat și meșteșugurile necesare fabricării acestor cărți: tăbăcării speciale, legătorii și altele. Pielea se rădea exigent, se pregătea special pentru scriere, astfel că pentru o Biblie, de pildă, erau folosite peste o mie de piei. Mai pare, oare, exagerat prețul de „un stup și treizeci și cinci de capre”? Ca să nu mai spunem că urma o muncă migăloasă a călugărilor copişti, operație organizată și supravegheată în abații. Într-o vară, la mănăstirea Melk, aflată pe Valea Dunării, în Austria, am văzut cu ochii mei cum arată asemenea abație unde robotiseră nenumărați copişti. Puțini dintre aceștia erau știutori de carte, așa cum, mai târziu, cioplitorii de inscripții votive de pe la biserici ciopleau „după model”. Linii speciale asigurau distanța între rânduri și cuvinte. Scrisul se făcea cu trestii anume ascuțite, cu vopsele vegetale ce și păstrează și astăzi fru-

NOCTURNE

De la cartea cu file de lemn la Sony Reader

STELIAN TĂBĂRAȘ

museștea numelui: roșu de coajă de măr pădureț și sovârv, negru de bozie, brun de coajă de nucă și sunătoare sau de lemn dulce, oranj de coajă de arin sau sânger... Veneau la rând, după scriere, acei iscusiți *rubricatores* care se ocupau numai de literele mari, pline de arabescuri, sau figurative, adevărate capodopere în sine, evaluate azi la concurență cu cele ale maeștrilor flamanzi ori din Renaștere. Foița de aur era foarte întâlnită la aceste miniaturi, mai cu seamă că desenul înfățișa de obicei Mântuitorul și sfinții, toți împresurați de aureole. Cât despre coperti – acestea erau ferecătura de aur și argint, filigranate, iconițe multiple, nestemate și camee, corali roșii, scoși de pe fundul mărilor calde...

Procedeu cu mieii nenăscuți avea să mai fie folosit în Evul Mediu și la prețioase haină de blană, pe care doar domnitorii și regii își permiteau să le poarte.

Vă puteți închipui ce valoare avea o asemenea carte. Astfel că, deși ne pare o metaforă nepotrivită, în sălile de studiu și rugăciuni s-a recurs la „cărțile în lanțuri”. Un belciug într-un colț al cărții și un lanț de până la doi coți păzeau aceste capodopere.

La Alba Iulia, în biblioteca de la Bathyanum am văzut câteva exemplare de „cărți în lanțuri”, confecționate din piei de miel, cărora li se spune și incunabule. Au rămas, întâmplător, în niște socoteli ale unei mănăstiri, date despre vânzarea unei *Cazanii* a lui Varlaam: câteva perechi de boi, cu căruță cu tot, plus

șapte-opt capre, plus niște pungi cu bani. Copiștii de la noi, în special de la Govora și Humor, au lăsat și ei capodopere de scris și miniaturi. Voievozii se îngrijeau să țină pe banii lor aceste focare de cultură și istorie. Am avut prilejul nu numai să vizitez, ci și să stau o zi în Bathyanum, găzduit parcă simbolic într-o biserică din vechime, căreia i s-au adăugat încă două planșee, obținându-se o ciudată clădire cu două etaje, cu ferestre care mai păstrează vitralii, pe boltă fiind pictat Pantocratorul. Se ocupa atunci cu sârguință de acest tezaur Iacob Mârza, care se lauda și cu exemplare din *Palia* de la Orăștie, și cu Biblia de la București a lui Cantacuzino.

În Europa, totul a „decurs normal” până la descoperirea făcută de Gutenberg. Apoi tipărițiile au năpădit lumea într-un număr imens, cărțile au devenit accesibile. Se spune despre Luther, care a fost prieten cu Gutenberg, că a gândit reușita Reformei și prin tipărirea Biblii germane în mii și mii de exemplare.

Cartea ne-a însoțit, ca un lucru firesc, de care cu greu ne puteam desprinde, și cred că în mentalul nostru s-a asociat mereu ferestrei care se deschide. Computerul are și el un ecran-ferastră; trecerea s-a făcut astfel mai suportabil.

Acum cartea va reveni, probabil, în numai în câțiva ani, la rolul de obiect prețios, decorativ. S-au înmulțit deja colecționarii de carte veche, adevărați specialiști în istoria cărții, oameni care se bucură nu doar de patriotismul

unor înaintași care au cheltuit sume enorme pentru aducerea în țară a unor cărți rare, ci și de „lumea lor”, în care se fac schimburi de cărți, se completează colecții, se caută ediții princeps ori cele de lux. (Între acești împătimiți ai cărții se numără și graficianul Mircia Dumitrescu, el însuși „făcător” de cărți-unicat. Una dintre ele, Cartea de la Chișinău, manufacturată din hârtie obținută după metoda din secolul al XVII-lea de la morile de hârtie, legată în piele, în care au semnat, scris și desenat scriitori, artiști și compozitori contemporani din România și Republica Moldova, a fost chiar gândită ca o „salvare de manuscrise”: tinerii își scriu astăzi textele la computer, aproape nimeni nu mai ține „în sertar” file mângălite cu creionul. În curând, nimeni nu va mai putea să reconstituie istoria unui manuscris).

Toamna trecută s-au lansat la Frankfurt niște „aparate de citit” cărți electronice, Kindle sau Sony Reader. Sunt asemănătoare computerului, dar construite în alt sistem; nu consumă energie și într-un singur aparat ar încăpea peste cincizeci de mii de volume - toată Biblioteca din Alexandria! Seamănă cu o carte în format de buzunar, consumă energie numai când dai pagina, lumina nu deranjează ca la ecranul de computer, iar literele arată ca în carte. Se poate citi și în miezul zilei, la lumină solară puternică, ochii nu obosesc și desigur litera poate fi mărită sau micșorată. Acumulatorul ține, fără să-l încarci, o săptămână. O carte electronică pentru asemenea aparate nu costă mai mult de zece dolari; acum tocmai se discută legea drepturilor de autor pentru astfel de cărți. Întrebarea e dacă un cititor va avea dreptul să copieze fragmente, măcar pentru uzul propriu, dacă va putea să-și facă notițe, să pună „semn de carte”, dacă aceste e-books se vor comanda pe internet sau de la librăria de la colț... Nu știu cât de accesibile vor deveni aceste readere, deocamdată costă totuși vreo cinci sute de euro, dar e sigur că un stup și chiar o singură capră vor rămâne mult mai prețioase... «

De Paște, ne-am luat rația de bucurie

ANA-MARIA NISTOR

Metrou Victoriei, vinerea, trafic. Un tânăr îmbrăcat curățel se oprește lângă un zid, în picioarele trecătorilor, scoate o vioară și începe să cânte. După o jumătate de ceas are deja strânși vreo 330 de lei în cutie. Oamenii nu stau să observe asta, sunt grăbiți, n-au timp să asculte, trec și câte unul mai aruncă un bănuț, că doar suntem în Postul Mare. Vioara din penumbra stației cenușii este un Stradivarius, iar tânărul e violonistul Alexandru Tomescu. „Experimentul Stradivarius” face parte dintr-un soi de turneu național, iar banii strânși vor merge la o asociație a nevătătorilor. Cut. TVR Cultural. Intervievat în metrou mai apoi, Alexandru Tomescu râde; a învățat multe din experiența asta; desigur, ideea nu e nouă, dar câte nu poți face atunci când invoci bunătațea oamenilor. Cut.

Cuvânt magic – „bunătațea” –, mai exact mila, adică acea stare (nu mai e un sentiment de mult, e un proces) de care mediile, televiziunea în speță, se folosesc pentru a stoarce audiențe. Mai mult, ea devine o rețetă de entertainment respectată sânguincios și cu efect garantat de Paște și de Crăciun. Mare diferență între cele două sărbători n-ar fi, dacă e să mă iau după știrile noastre care anunțau deunăzi, pătrunse de evlavie, cum creștinii au sărbătorit nașterea Domnului. Surse: Realitatea și Prima TV.

Bun, există deci cel puțin două momente în an când iubirea de semeni e bine să ne umple sufletul, dacă se poate în forma ei cea mai liniștitoare: pomana. Suntem învățați, îndemnați, rugați să oferim. Dăm din puținel nostru și ne dau, la răndu-ne, lacrimile. Cine știe, poate, într-o zi, binele ni se va întoarce. Desigur, nu acesta e motivul pentru care trimitem SMS-uri de 2 sau 10 euro sau donăm în diverse conturi, ci mâna întinsă care spune o poveste. Din oră-n oră, pe toate posturile importante. Pe cele de nișă, sunt documentare despre căsătoria lui Iisus cu Maria Magdalena. Nu ne interesează astea acum, ne întorcem la Antena 1. ProTV. la TVR... Boli rare, greu de pronunțat, can-

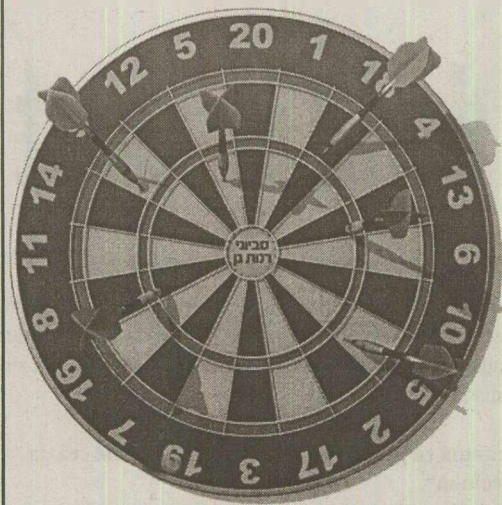
cere de tot felul, copii cu zâmbet trist, palizi, scoși de două ori pe an la meza și vedete radiind, cu suflet nobil, care cer ajutor în numele inocenților fără speranță. Adică milă creștinească și nu una de orice fel. Mila de sărbători e poleită, e însemnată, noi înșine suntem poleială acoperind cu greu drame personale, liste de piață, uri, dorințe neimplinite. E momentul magic al anului,

TV PLANET

când ne chinuim să uităm de noi pentru a ne întoarce la sine, mai plini de iubire față de propria persoană. Doamne, cât sunt de bun! Mila de sărbători nu doare ca un chin, nu ustură, pentru că nu angajează decât puțin și de cele mai multe ori material. E ca o trecere rapidă prin fața unui Stradivarius și o aruncare de bani peste umăr într-o cutie de vioară. Odată lăsată să acționeze, mila va provoca o descărcare nervoasă care seamănă cu pacea. Mila de ocazie e caldută, apoasă, ca orice lucru mediocru, e, bineînțeles, frumoasă și dă un frison plăcut. Odată intrată în obișnuință, adică după vreo două, trei întrebări, ea va deveni, precum începutul școlii sau vacanța, un punct important, dar și duios, din calendarul personal. După acest pas, nu ne rămâne de făcut decât să aderăm la grupul mișcărilor profesioniști care se ocupă cu găsirea cazurilor demne de milă și cu ajutorarea oamenilor care vor să-și potolească bianual nevoia de iubire de semeni. Ei sunt un fel de profesori în creștinism aplicat – ediția de buzunar –, apar la TV și fac rating mare, pentru că vorbele lor simple ne merg la inimă, iar euro se varsă direct în conturi. Orice acțiune de-a lor se cheamă campanie, căci nu poți să-i dai unui lucru mareț un nume mărunț. Și campaniile ne umplu casele, două săptămâni sau chiar trei pe an, ne impresionează sincer și ne fac să nu uităm că suntem la fel în fața lui Dumnezeu. Odată încheiat procesul, cu tot cu nivelul de endorfină ridicat (oare, copiii se îmbolnăvesc așa de grav doar

de două ori pe an? - gând retoric, inutil), ne putem muta liniștiți la adevărata sărbătorire creștinească. Am început deja, ușor, în Săptămâna Mare, cu vreo două, trei filme care să ostoiască neliniștea de peste zi. „Frida”, „Rob Roy”, „Legături bolnăvicioase”, „BD la munte și la mare” contrabalansează gravitatea emisiunilor „tematice”. Adică cele despre Patimi, Moarte și Înviere, pe care, dacă nu ne vine să le simțim, e bine să le mimăm sau măcar să le amintim, ca directorii de programe tv, că așa se face de Paște. Și tot creștinește este să te bucuri, iar românul știe asta, Țovădă grătarele de pe marginea drumului, pomenile bianuale, electrocasnicele la ofertă și invazia după hăinuțe, din mall-uri. Obosiți de atâtea pregătiri, făcute așa cum am văzut la tv, ne odihnim la un concert Pavarotti în Sămbăta Mare. Învierea o prindem în direct, duplex de la Voroneț și de pe plaja din Mamaia. Adormim cu grijă pentru masa din ziua de Paște, când vin invitații. În sunetul de fond al ouălor ciocnite, ochii stau pironiți în ecran, peste paharul cu sprîț. Ce ne mai distrăm, domnule! Uite ce filme se dau pe toate posturile, ce concerte, nu știi la care să te uiți mai întâi. Parcă pe unele le-am văzut și de Crăciun. Nu contează, e sărbătoare, deci petrecere, deci bucurie. Și, dacă mă gândesc bine, sunt totuși altele, cele de anul trecut de la Paște. Documentarele și filmele de astă-iarnă cu moși burtoși, crăciunițe și reni au fost înlocuite cu cele despre Mântuitor. În rest, grila merge mai departe. Ca trecătorii de la metrou. Oamenii se bucură, dau bănuțul cuvenit, iar, dacă e nevoie, și lacrimă puțin. Și-au plătit dijma de milă și își continuă drumul. Opriți întâmplător de vreun reporter țeverist plictisit, vor spune adevărul, exact ca doamna aceea roșcată: „Săracu”... Cred că e student la Conservator, ceva, și cântă Bach. De ce face asta?! Cred că vrea să-și cunoască publicul. Și-apoi, mai e și criză”.

Acum, gata. Să ne întorcem la ale noastre, că prea multă iubire dăunează grav obișnuințelor noastre. «

Din Berceni până-n Sascut...

● Uraa: statistica e cu noi! Cu noi, bărbății, vreau să spun. Paștele din acest an a marcat schimbarea raportului de forțe pe un teren în care întâietatea părea adjudecată pentru totdeauna de fracțiunea masculină a populației țării. Pe perioada sărbătorilor pascale, majoritatea persoanelor ajunse la spitalele de urgență din Capitală în comă alcoolică a fost alcătuită din femei. Seculara luptă pentru egalitatea de șanse începe să-și arate roadele: încă un bastion al culturii *macho* a căzut. Bravo fetelor, la mai mare! Astăzi în Berceni și-n Ilioara, mâine la Sascut și-n toată țara! Hăc!... ● Multă retorică haiducească și mult patetism hăulit, prea puțină luciditate și clarviziune politică în comentariile privitoare la evenimentele din Republica Moldova ale formatorilor de opinie dâmbovițeni. În **Evenimentul zilei**, Mircea Cărtărescu îi îndeamnă musculos pe români să iasă din lașitate și să rupă-n două pisica nonintervenționismului diplomatic în problemele moldovenilor din Basarabia.

Citez: „Cum putem tolera noi, care-am trecut printr-o revoluție, un guvern comunist peste Prut? [...] cum putem băigui mai departe scuze diplomatice despre respectul suveranității și despre neamestecul în treburile interne? Dar să ne amestecăm o dată naibii, să arătăm o dată că-ți vrem pe moldoveni!”. Păi, i-om vrea noi pe ei (deși nici asta nu e foarte sigur!); întrebarea cinică este: dar oare ei ne vor pe noi? Ca poezie patriotică textul lui Mircea Cărtărescu e prea romantic în viziune, iar ca editorial este prea poetic în soluții... ● Apropos de evenimentele de la Chișinău: presa română și-a mai dat o dată-n cap cu firma pseudoprofesionalismului mălăieț în care e afundată până-n cozoroc. Un singur trimis la fața locului și încă un publicist de la săptămânalul **Dilema veche** (aflat cu alte treburi prin zonă, de fapt) ne-au livrat ceva informații despre ce se întâmplă în Capitala R.M. – în rest, o avalanșă de zvonuri neverificate, plus câteva imagini postate pe You Tube de oameni care filmaseră cu telefonul mobil și o masivă producție TV a industriei naționale de dat cu părerea de pereții realității. Încrămeniți într-un proiect mental vetust, analiștii noștri marșau obstinați în corpore pe primejdia restaurării comunismului și dă-i și luptă, neicursorule pe chestia asta stupidă și aiuristică. Dragilor, e o minciună în fals, vorba sinistrei: Voronin și acoliții lui sunt la fel de capitaliști, de businessman-i și de bogați ca ai noștri Adrian Videanu, Ilie Sârbu, Elena Udrea sau Radu Berceanu.

Cât privește orientarea politică a puterii (trecute și viitoare) de la Chișinău, publicația britanică **The Economist** o plasează în aria de centru-dreapta, nicidecum unde ni se năzare nouă când mimăm evazionist coșmaruri comunistoide... ● Prin mijloacele de transport în comun din București se difuzează cu perseverență un anunț care sună cam așa: „*Poliția Capitalei vă recomandă să aveți grijă de bunurile dumneavoastră și să interveniți ori de câte ori...*” etc., etc. Mie, unul, acest apel la auto-apărare îmi sună ca dracu’, așa, ca un fel de: fraților, pe noi să nu contați, descurcați-vă! Știu că apelul e cum nu se poate mai potrivit, dar să mi se mai și împueze urechile cu mărturisirea sinceră a impotenței organelor făcută de ele însele parcă e, totuși, prea mult. ● Isteriei audiovizuale generate de „evenimentul” eliberării din arest a lui Gigi Becali i-a urmat o alta, la fel de abundentă, în presa scrisă unde era criticată și condamnată cea dintâi în ideea – altfel, absolut corectă și de bun simț – că, procedându-se astfel, se bagă în seamă și se conferă proporții naționale unui fapt divers oarecare, având în centru un potențial infractor. Combătându-și confrății, publiciștii în cauză nu fac altceva decât să prelungească în spațiul public ecoul nociv al becalismului fără frontiere, transformând totul într-o becaliadă perpetuă și, până la urmă, favorabilă împrișnatului. Chiar nu înțelegem că Gigi poate fi restituit neantului din care a apărut doar printr-un embargo total asupra aparițiilor

sale în mass-media, a căror creație exclusivă este? Se pare că nu înțelegem – dovadă și rândurile de mai sus... ● Cetățeanul Cătălin Măruță riscă să devină cel mai jalnic moderator de emisiuni TV din România și din țările limitrofe. Într-una din zilele de Paște l-a avut invitat în studio pe cântărețul italian Al Bano față de care s-a comportat cu o lipsă de considerație inimaginabilă. L-a bătut mărânește pe umăr, l-a prins de rever, i-a fluturat tot timpul pe sub nas mâinile cu care încerca să vorbească într-o daco-italiană de Gilort și l-a întrerupt permanent la mijlocul frazelor cu hăhăieli penibile și onomatopee gorje-nești. Inclusiv la mijlocul frazelor muzicale, ceea ce l-a obligat pe solist la gesturi disperate prin care îl implora pe incontinentul Măruță să-l lase, Dumnezeuului, să cânte măcar o piesă în liniște. Din păcate, pe lângă disconfortul că nu bunghea nici o boabă în limba maternă a invitatului, Cătălinul nostru mioritic nu pricepea nimic nici din semnele victimei. Probabil fiindcă și alea erau, așijderea, în italiană... ● Tot de Paște, **Antena nu știu care** ne-a blagoslovit cu o însăilătură odioasă, marca „**Neatza cu Răzvan și Dani**”, intitulată original **Asaltul clonelor** sau ceva în genul ăsta. Văzându-i pe sărmanii flăcăi cât de amarnic se chinuiesc să fie, dacă nu antrenanți și spirituali, măcar cât de cât comestibili am avut revelația tâmpă că, prin comparație, Mihaela Rădulescu este o realizatoare TV de-a dreptul genială. (Critias)

DNA-ul în superofsaid!

GELU NEGREA

De câteva săptămâni, fotbalul românesc – în înțelesul sportiv și competițional al sintagmei – a fost înlocuit cvasitotal în arena publică de fotbalul românesc ca spectacol juridico-mediatic. Reținerea de către DNA pentru 29 de zile în vederea efectuării cercetării penale a patronului F. C. Argeș, Cornel Penescu, a șefului Comisiei Centrale a Arbitrilor, Gheorghe Constantin, și a trei sau patru arbitri divizionari ține prima pagină a ziarelor noastre cu profil sportiv sau fără, corupția din fotbal fiind înfierată cu sfântă mânie proletară de toată suflarea și răsufarea, microbistică ori ne, a feluriților justițieri de serviciu de pe meleagurile campo-danubinene. Publicul, ațâțat de mirosul sângelui, freamătă ca o pădure de conifere: aha, i-a ajuns rândul și p-ăștia să dea socoteală în fața legii – bine le face, așa le trebuie, că au furat destul; de-aia n-avem fotbal în România! Chiar și cărcotașii care mormăie printre dinți că, totuși, treaba DNA-ului ar fi să ancheteze, în primul rând, marile inginerii financiare, afacerile oneroase care au dus la devalizarea economiei foste naționale și au facilitat speculațiile cu terenuri și din sectorul imobiliar sau tunurile de milioane date de mafia retrocedărilor acceptă spășii că, până la urmă, nu e de ici de colo nici o operațiune de deratizare dispusă prin cotloanele pestilențiale ale sportului-rege autohton.

Darea și luarea de mită, primirea de foloase necuvenite și alte asemenea vorbe de duh au intrat în ultima vreme cu sporit aplomb în limbajul uzual al românului însetat de dreptate și justiție, iar pe seama vehiculării lor, o instituție numită DNA, care nu stătea strălucit în topul încrederii cetățenilor, și-a adjudecat câteva puncte prețioase în clasa-mentul adevărului. Bravo ei!, o să spuneti.

Ba, nu e deloc bravo, o să vă răspund cu riscul de a atrage asupra-mi ura și disprețul poporului suveran, dar ușor de manipulat. Nu e nimic de apreciat într-un abuz, iar ceea ce a făcut DNA procedând la arestarea arbitrilor Corpodean, Savaniu, Bogaci, Lajos și a celorlalți învinuiți din lotul „corupție în fotbal” se cheamă, din punctul de

vedere istoric și din punctul de vedere de drept, abuz și se pedepsește conform prevederilor Codului penal în vigoare (art. 266 referitor la arestarea nelegală și cercetarea abuzivă).

Să ne înțelegem: dacă DNA ar fi o instanță morală și nu una juridică, totul ar fi OK. Și eu cred că prin fotbalul nostru se petrec lucruri necurate, că există aranjamente și chiar arbitri care au primit bani de la conducători de cluburi ca să le favorizeze echipele în unele meciuri – mai multe, mai puține, doar bunul Dumnezeu și partenerii de mișcături lucrative știu. Împotriva acestor practici detestabile mă indignez și mă revolt, iar pe cei care le promovează îi desconsider și-i condamn cu toată vehemența etică de care sunt în stare. Da, dar nu-i arestez! Și nu fiindcă sunt toleranți ori pentru că n-am abilitarea necesară, nu. DNA-ul o are, de jure, dar nici ea n-o poate face, de facto, pentru că legislația românească în vigoare în anul de grație 2009 nu-i permite (*pour les connaisseurs*: e vorba despre prevederile art. 254, 255, 256 și 258 coroborate cu prevederile art. 145 și 147 din Codul penal). Pentru a evita fastidiosul unei demonstrații de strictă specialitate, voi sintetiza esențialul în câteva fraze pe înțelesul tuturor.

Atât luarea de mită cât și primirea de foloase necuvenite sunt fapte definite de lege în mod expres, de ele putându-se face vinovați, în exclusivitate funcționarii publici – prin extensie, funcționarii de toate soiurile „precum și orice salariat” care exercită o însărcinare în serviciul unei persoane juridice. Or, aici e aici: arbitrii nu sunt nici funcționari publici, nici funcționari, pur și simplu, și nici salariați în serviciul FRF, LPF, Colegiului Central de Arbitri sau oricui altcuiva. Ei sunt plătiți, în limita unor baremuri stabilite de forurile de resort, „la bucată”, pentru fiecare meci condus la centru ca principali sau la tușe ca asistenți; nu au, așadar, calitatea de salariat care presupune un contract de muncă și o remunerare lunară (sau, mă rog, săptămânală, anuală, seculară...). Neavând măcar statutul de salariat, cu atât mai puțin pe acela de funcționar, arbitrii nu

pot primi mită sau foloase necuvenite în înțelesul juridic al termenilor și, ipso facto, nu se pot face vinovați de acte de corupție. Pe cale de consecință, atâta vreme cât, de exemplu, Sorin Corpodean sau Marcel Savaniu n-au luat mită, nici Cornel Penescu n-a dat mită. Cel mult, i-a cadourisit, le-a dat zestre, le-a donat, acolo, niscaiva mii de euroi, însă nici unul dintre aceste gesturi umanitare nu întruște elementele constitutive ale unei infracțiuni și, deci, nu poate fi pedepsit ca faptă de corupție.

Concluzii optimiste: 1. dacă nu e mită (dată sau luată), atunci nu e nici corupție, iar dacă nu e corupție, arestându-i pe împrișnați, Direcția Națională Anticorupție în frunte cu Daniel Morar se bagă unde nu-i fierbe oala-minune și-și depășește în chip penal atribuțiunile legale; 2. dacă, în sens juridic, nimeni nu poate mitui și nici nu poate fi mituit, rezultă că infamata corupție din fotbal e o simplă frază de dâșii inventată, iar soccerul românesc este curat ca lacrima Aura Christi și doldora de perspective dintre cele mai luminoase. Amin!

VASILE GORDUZ - artistul încheșat încă de la început

IOLANDA MALAMEN

Ajung pe strada Pangratti, stradă bucureșteană impregnată cu însemnele unei glorii artistice, prolifică, copleșitoare și răbdătoare. Am deschis de mai multe ori în ultimii ani poarta metalică de la numărul 29 bis, îndreptându-mă spre corpul din aripa dreaptă, adică spre atelierul SILVIEI RADU și cel al lui VASILE GORDUZ. Emoția mă face să-i spun bună ziua, înger de ghips de-al Silviei, care mă întâmpină cu o privire limpede și cercetătoare. Ne amuzăm amîndouă. Prezența domnului Vasile Gorduz (fie că îl vedeam, fie că-l știam meșterind dincolo de peretele atelierului Silviei Radu în propriul atelier, fie că, din nefericire, era în spital) a fost permanentă pentru mine, ca o șansă: de-a zăbovi mai mult, reverențios, de fiecare dată. Intrînd acum, în ziua de Sfîntul Gheorghe, din nou în atelierul Silviei Radu, am simțit că peretele care despărțea cele două ateliere, frățeste și benefic pentru opera amîndurora, acoperă acum o tăcere mai grea ca tăcerea morții: tăcerea uneltelor de sculptor pe care, cu suferințe fizice inimaginabile, le-a folosit pînă aproape de ultimele clipe ale vieții.

Iolanda Malamen: Silvia, știi că îți este greu să nu-i mai bați în perete domnului Vasile Gorduz, ca să-l chemi la masă, să-l anunți ceva sau, pur și simplu, să auzi bătaia de răspuns din partea cealaltă...

Silvia Radu: Totul este mort în jurul meu. Imposibilitatea de-a comunica cu Gorduz mă doare cel mai tare. Tot ceea ce am făcut în atîtea decenii am făcut în funcție de el: ce spuneam, ce mă întrista, ce mă bucura, ce mă entuziasma, ce mă indigna... Totul era un răspuns la acest dialog continuu între mine și el. Era un răspuns al lui sau al meu la ceea ce gîndea fiecare. Eu am fost foarte neîncrezătoare în calitățile mele de artist. El mi-a dat puterea să-mi înving defectul de a nu crede că pot să fac un anumit lucru. Nu uit cum m-a susținut la prima mea lucrare importantă: „Meșterul Manole”. Dacă el nu mă încuraja, eu n-o făceam și lucrurile s-au repetat cu fiecare nouă lucrare. Sigur că, la un moment dat, crescînd, evoluînd, gîndirea mea s-a personalizat, dar a fost foarte important să capăt prin el, prin sfaturile și încurajările lui, încredere în mine.

I.M. Ce poți spune despre tipul de artist încarnat de domnul Gorduz?

S.R. Gorduz a explodat dintr-o dată. A fost tipul de artist perfect încheșat de la început. Ceea ce l-a ajutat a fost mîntea lui strălucitoare și durerea continuă de a nu mai putea avea ceva ce avusese. Dar Dumnezeu, atunci cînd ni se ia ceva, ne dă altceva. Lui i s-a luat totul: locul nașterii, copilăria, frații, prietenii, rudele, nimic nu a rămas cu el. S-a trezit un biet băiețel de 12 ani aruncat la un liceu, în țara lui, ce-i drept, dar pe care n-o cunoștea, și copilul ăsta a fost de la început primul. Dumnezeu i-a dat la schimb o minte strălucită și un talent excepțional.

I.M. Știi că a dus cu sine, ca pe o continuă suferință, în depărtatul Trifești.

S.R. Vasile Gorduz, după cum am spus recent și la dezvelirea portretului lui Mircea Eliade, de la Biserica Mîntuleasa, vine dintr-o lume curată, o lume care nu mai există nici acolo unde s-a născut, în satul Trifești din Basarabia. Lui i-a rămas în suflet toată aura unică a unei lumi perfecte, unde totul se petrecea cu rost, cu bucurii și tristeți, mînat de legile primite din altarul bisericii unde slujea un preot atotștiutor, al învățaturii lăsate de Dumnezeu oamenilor. A crescut pînă la 12 ani alergînd între curtea bisericii și cea a casei sale. A plecat din raiul niciodată îndeajuns regretat, mînat de mirajul învățaturii. Tata, Mitea Nichita, l-a urcat în căruța cu doi cai „mîncători de jar”, și au ajuns trecînd prin focul bombardamentelor în Bucureștiul anului 1944. Să lași „raiul” pentru un război continuu, asta a fost viața pentru Vasile Gorduz. A păstrat „raiul” ăsta care-i aparținea în pumnii lui mici de copil rămas singur într-un loc străin și-i dădea drumul din cînd în cînd, ca să-și hrănească himerele grăbite sau cele cu pui ori păsările lui obișnuite obosite de zbor, odihnindu-se cu ciocul în țărîna...

I.M. Domnul Gorduz este și purtătorul unui nume de botex care, sunt sigură, a avut o însemnătate magică.

S.R. Este un avantaj acest mare nume: Vasile. Nimeni nu i-l poate lua. Gorduz a trecut prin viață pur și nimic nu i-a alterat această puritate, nici proșpețimea gîndului, nici frumusețea faței, nici dragostea unică față de țara asta. Portretul lui Mircea Eliade este ultima amintire din raiul pe care el ni l-a revărsat din pumnii lui mici de copil, venit din Trifești-Basarabia. De curînd s-au împlinit 91 de ani de la unirea Basarabiei cu țara!

I.M. L-au obsedat pămîntul românesc, istoria, cultura lui și asta se vede mai ales în operă.

S.R. „Purtătorul de miel” se roagă cu Rugăciunea lui, obsedat de transhumanță... L-a obsedat Victoria, care a însemnat neînvingătoare, s-a „aruncat” în brațele lui Traian, Eminescu, și-a dezlegat sandalele ca Moise, pentru a păși pe pămîntul Maicii Domnului.

I.M. Din păcate, în curînd, atelierul domnului Gorduz, în care uneltele și lucrările par a-l aștepta, unite într-o rotire fabuloasă sau risipite în singurăță patetice, va trebui să fie golite.

S.R. Eu nu accept ca atelierul lui Gorduz să nu mai existe. Părintele Sofian spunea mereu: „Domnul Gorduz trebuie să stea tot timpul cu uneltele de cioplit în mîna”.

S.R. Voi transforma atelierul meu în atelierul lui Gorduz pînă cînd (și sper că acest lucru se va întîmpla foarte curînd) oameni cu minte și cumiști, în fine, vor vedea că acest nume contează în cultura română. Ceea ce mi se pare obligatoriu este că trebuie să existe o Colecție Gorduz, un spațiu care să-i fie dedicat numai lui. Mă gîndesc că cel mai nimerit spațiu ar fi la Constanța, aproape de locul unde și-a croit toate lucrările în piatră, respirînd prin trupul mării.

I.M. Voi ați fost, de altfel, niște vajnici „cetățeni ai mării”.

S.R. O, sigur. În fiecare an cînd plecam de la Vama Veche, de care eram îndrăgostiți, Gorduz aduna pietrele pe care le scotea din mare și le vîra adînc sub mal, ca să nu-i fie clintite și duse de valurile furioase

peste iarnă. Le regăsea anul următor, „înfrigate” și „bucuroase” că sunt scoase la lumină de sculptor. Pornea vara, în fiecare dimineață, cu sculele ținute pe umăr, pe malul mării, unde cioplea, pînă cînd a descoperit că-și poate face, precum copiii, ascunzătorii secrete pentru ele. În vremurile mai îndepărtate de cele de-acum, cînd oamenii erau mai reținuți în gesturi, își ridica chiar colibe crusoene, care-l apărau de arșiță, de ploaie și de privirile indiscrete. Dar a venit și vremea cînd aceste colibe n-au mai rezistat și îi erau dărîmate. Atunci a început să-și ascundă lucrările și uneltele adînc în nisip, acoperindu-le cu bolovani. Și așa, ascunse bine, tot erau unii care le găseau și i le furau. De fiecare dată cînd se întîmpla „catastrofa”, puneam plaja în alertă: „A dispărut lucrarea lui Gorduz!”, iar iubitorii de artă căutau. Una a fost găsită, spre exemplu, de compozitorul Brîncuși, care a venit alergînd fericit dinspre 2 Mai, strigînd: „Am găsit lucrarea lui Gorduz la pescăria din 2 Mai!”. Era așezată la vedere pe un imens pietroi. Pescarul care o furase noaptea, cărînd-o cu barca, a ripostat: „E a mea, nu vedeți că e portretul meu?”. Am căpătat-o înapoi, dîndu-i bani. Altă lucrare a fost găsită de un critic de artă din Cluj, îngropată în nisip. Ochiul lui avizat a descoperit după un mic detaliu care ieșea la suprafață că piatra nu era una obișnuită, ci opera unui sculptor. În sfîrșit, o a treia, din lemn (un cal), se afla în curtea unui vecin și copilul se juca urcat pe „spinarea” lui.

I.M. Cu lucrările tale din atelier ce se va întîmpla?

S.R. Lucrările mele vor fi puse într-o situație mai dificilă pe moment. Dar nu mă deranjează asta.

I.M. Este o lipsă de reacții generală în arta românească din ultimii ani.

S.R. Mi se pare nefiresc, după 20 de ani de la Revoluție (pentru mine a fost o revoluție pe care am trăit-o din plin și am sperat din tot sufletul că va aduce schimbări tuturor), să nu se șteargă nimic din mentalitatea jalnică în care bălțește lumea artelor.

Știi, Gorduz nu a vrut să deschidă nicio personală în comunism. Uite, spre exemplu, nu a vrut să expună la Moscova, care era pentru el capitala „monstrului” care îngurgitase atîtea țări în malaxorul sinistru al comunismului.

I.M. Înseamnă că prima expoziție personală a fost cea de la „Catacomba”.

S.R. Da, la „Catacomba”, la inițiativa lui Sorin Dumitrescu, acest mare știutor în ale artei și culturii. Mi se pare foarte oportun să amintesc că autoritățile au închis mișelește acea galerie care, prin originalitatea și forța fiecărei expunerii, a creat o emulație de bucurie continuă, într-o capitală devenită tristă. Acel moment nu a mai fost egalat. Sorin Dumitrescu avea un ce în a descoperi valori artistice. Felul lui pasional de a privi lucrurile a creat nimburi necesare atunci cînd trebuie să privești opera unui artist.

I.M. Așa este, a fost un moment intens de înaltă artă și spiritualitate. Eu n-aș spune că a fost închis doar „mișelește”, ci și mediocru, iresponsabil, golănește, discreționar, răzbunător.

S.R. Ministerul Culturii și Muzeul de Artă s-au comportat mizerabil, rușinos și nepermis, închizînd acea sursă continuă de bucurie pentru București. Iar noi, cei care trebuia să țiipăm, așa cum țiipasem în Piața Universității, o lună de zile, cerînd-o înapoi, am tăcut în modul cel mai laș cu putință.

A doua expoziție a lui Gorduz în București a fost, după cum știi, deschisă tot de Sorin Dumitrescu. El a luat „în brațe” atelierul lui Gorduz și ni l-a oferit în spațiul primitiv al Ordinului Arhitecților. Fabulosul portret al lui Petre Țușea s-a născut tot la inițiativa lui Sorin Dumitrescu și a Fundației Anastasia care i-a comandat portretul, iar primarul Neculai Onțanu, prezență benefică în spațiul bucureștean, a oferit, în fine, o lucrare de Vasile Gorduz. Portretul lui Eliade este, la fel, adus „la scenă deschisă” de același primar Onțanu, unul dintre mult prea puținii susținători ai artei în București.

I.M. Și constanta prețuire a remarcabilului critic de artă Dan Hăulică a dat, în timp, înălțime operei domnului Vasile Gorduz.

S.R. Gorduz s-a bucurat întotdeauna de dragostea și înțelegerea totală a domnului Dan Hăulică, acest personaj care ne-a fost dat să ne hrănească în permanență cu puterea culturii lui, cu dragostea nesfîrșită de artă și delicatețea unui comportament infinit de atașant față de artiștii pe care-i iubește și-i apreciază mai mult ca orice. Rămîne o personalitate cu o aureolă cu totul și cu totul deosebită. De asemenea, dacă Andrei Pleșu nu ar fi existat, Gorduz nu l-ar fi făcut pe Eminescu de la Montreal. Cît de mîrșavă a fost, însă, campania dusă de România Liberă împotriva monumentului și cît de răcoaroase ca niște picături de apă pentru o gură însetată au fost intervențiile pentru repun adevărului, ale lui Pleșu, Baconski, Sorin Dumitrescu ș.a.m.d. Premiul „Prometeus” pe care eu și Gorduz l-am luat acum cîțiva ani se datorează tot lui.

I.M. Trist este că nimeni nu s-a gîndit că nu există un monument semnat Vasile Gorduz în România!

S.R. Gorduz a făcut statui care trebuiau să stea în București și în alte locuri din țara asta. De ce nu și-au găsit locul? Știm cu toții de ce. Este o discuție pe care ar trebui să o avem la un moment dat.

I.M. Silvia Radu, deși după pierderea domnului Vasile Gorduz totul ți se pare „mort” în jurul tău, cum ai spus, ai și temeieri de mare bucurie.

S.R. Am convingerea că intrarea mea și a lui Gorduz în Mănăstirea Antim, sub lumina blindă a părintelui Sofian, ne-a adus harul pe care acest Mare Sfînt îl împarte. Sunt foarte bucuroasă că Dumnezeu mi-a dat putința să văd valoarea a ceea ce Vasile Gorduz a făcut. Îi mulțumesc lui Dumnezeu! Atîta tot!

Silvia îmi pune în față o farfurie cu cozonac, pască și ouă roșii rămase de la Sfintele Paști. Mă înfrupt cu mare plăcere, în timp ce privesc minunatele „Prăznicare” înșirate și rezemate de masiva sobă de teracotă. Un mic înger albastru își etalează pe un raft, printre cărți și fotografii, frumusețea lui inocentă. Pereții atelierului au, ca un brîu luminos, peisaje și flori din locuri dragi, realizate de Silvia Radu, cu patos cromatic.

Plec din atelierul Silviei Radu și din cel (încă) al domnului Vasile Gorduz, gîndindu-mă ce bine ar fi fost ca Dumnezeu să-i înzestreze pe cei care nu se interesează de artă măcar cu un minim bun-simț.

E seară și Strada Pangratti mi se pare tristă. Poate s-a revărsat peste ea chiar tristețea din ateliere. Deocamdată, operele stau zăvorîte într-o așteptare glorioasă. Dar, cine știe...